Rs. 10/-

An Zirtirnate

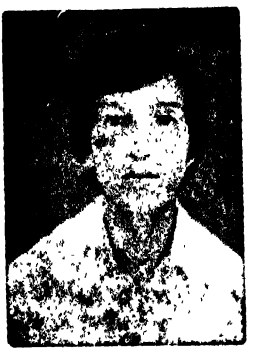
Part II

- Mi zawng zawng chhandam
- Isua a lo kal
- Taksa thawhlehna
- Kohhran dik
- Pathian ka ni/Isua ka ni
- Taksa tlanna/kum 1000 rorel
- Zawlneihna
- Tawngtaina
- Thil pek

Mizoram State Library
DG3134

AN ZIRTIRNATE

Part II

Vanlalchhuanga
Proprietor
Gosen Press.

"Zirtirna dik lo bawiha tangte
chhanchhuak tura kohna
chu ngaihthah
suh."

First Edition 1985
Copies 2000

MIZORAM STATE LIBRARY
Acc. No DG-3134
Acc by
Class.by
Cata.by
Sub Heading by :
Transribed by :
Location No :

Copyright Reserved

Mizoram State Library
DG3134

Printed at the
GOSEN PRESS
Sikulpuikawn
Aizawl — 796001
Mizoram.

ZIAKTU THUHMA

An Zirtirnate Part II tichhuak theia ka awm hi ka lâwm hle mai. Ziak tuma ka inbuatsaih laiin Pathian lama min kaihruaitu ka nu, Vanngûri chu vanduaithlâk takin ni 11.5.1985 khan a boral ta thut a. Amah hriatrengna ni pah fawm leh Kohhranho tâna tangkaina a neih ve beiseiin, insit tak chungin ka han chhuah leh ta a.

Ka lehkhabu hmasa 'An zirtirnate' ah khan Zirtirna chi hrang hrang, a chhiat leh a that engmah sawi lang chuang lovin ka târlang a. He lehkhabuah erawh hi chuan Zirtirna dik lo leh, zirtirna dik kohhranin a kalpui zelte tarlan a ni ta thung.

A bu hi a tê hle nain buatsaih a hautak ve hle mai. Kohhran inzittirna tlângpui târlanna nia ka hriat 'Hruaina Eng' bu chi hrang hrang, Thurin zirna bu hrang te leh Uar Bik Nei Pâwl tih bu leh, Hrilhlâwkna lam lehkhabu leh a hrilhfiahna bu ka hmuh theih ang angte ka râwn bakah, zirtirna dik lovin a tihbuai mi thenkhatte ka kawmna atanga buatsaih ka ni a.

Tichuan, he lehkhabuah hian, kan rama zirtirna dik lo langsâr zualte leh a lo chhuah dân te; tun hma aṭanga tun thlenga koh-kohhranin zirtirna dik, bible ṭanchhana a kalpui zel dânte leh, inṭhendarhna rilru (pâwl hrang rilru) lo chhuah chhan leh chu-mi laka kan rilru put dân tur bible aṭanga la chhuakin tarlan a ni.

Ka thiam tâwk ka buatsaih hnuah Upa K. Saibela'n uluk tak leh chik takin min en sak leh vek a; siam ṭhat ṭul leh ṭawng chiang tawk lo laite min tihchian sak a, a chungah ka lâwm hle. He lehkhabu hi mi tam tak tibuaitu zirtirna dik lo leh a bawiha tangte chhanchhuaka, zirtirna dik min hriat-tirtu a nih ngei ka beisei.

13.9.1985 Vanlalchhuanga
Venghnuai.

THUHMAHRUAI

A bu ziaktuin min ngen angin he lehkhabu hi ngun takin ka chhiar chhuak a, tha ka tiin, mi tin chhiar theih tura chhut thuai a nih ka duhna chuan min nawr hmanhmawh a, siam rem ngai nia ka ngaih te chu hmanhmawh takin ka siam rem nial a.

A bu ziaktu Pu Vanlalchhuanga hi lehkhathiam sanga sawi tur ni si lo, mi thiama sawi tur niin ka hria a. A chhan chu, a sawi lan duhte hi tawi mawl fel tak, hriat awlsam si, ngaihnawm tel siin a ziak thiam tlat mai a. Sadhu Sunder Singh-a thu ziak te pawh min hriat chhuahtir a ni.

A thu ziak hi keimah tak pawhin ka tangkaipui em em a. Pathianin mi dangte tan pawh a hmang ngei ang tih ka ring a, ka beisei bawk a ni. Miin chhiar sup sup se ka ti tak meuh a ni.

Upa K. Saibela

A CHHUNGA THU AWMTE

Part I : 9

Chhandamna thua zirtirna 12

Isua lo kal lehna thua zirtirna 17

Taksa thawhleh thua zirtirna 24

Kohhran thua zirtirna 31

Part II : 43

Uar bik neia zirtirna 44

Pathian ka ni/Isua ka ni 53

Zawlnei thua zirtirna 58

Taksa tlanna/kum sang rorel 67

Ṭawngṭai thua zirtirna 80

Thilpek chungchanga zirtirna 95

Part 1

Kum 100 pawh Kristian kan la nih hmain Mizoramah zirtirna dik lo tichhuaktu mi tam tak an lo chhuak ta a. Chung mite chu an thuhril leh zirtirna te a dik nia ring in, an hun laiin zuitu mi engemaw zat an awm thin. Mahse, hun kal zelah an zirtirna leh anmahni ngei pawh an ral zel a; chhuan dangah mi dangin zirtirna dik lo thar an rawn paw chhuak leh zel a, zuitu an awm zel thin.

Heta kan chhinchhiah atana tul nia ka hriat chu, "Zirtirna dik lovin a hneh tawhte vêk chu kawng dik hmu leh tura hruaikir leh hleih theih an ni tawh mang lo. Then-khat inhre chhuakin inlamlet awm mah se, a tam zâwk chuan an zirtirna dawn dik tawk lohna hre reng chungin, mi dang zir-tirnain a hruai peng leh zel thin," tih hi.

Chuvângin, kan rama zirtirna dik lo, koh-hranin a duh loh zui lui tlattute hi mi thar chu awm bawk mah se, a tam zâwk hi chu tun hma lam atanga hetiang zirtirnain a lo hruai kawi a lo hruai kawi tawhte an ni deuh zel mai. Tin, kohhran beih lai nei mah se, kohhran nihnaa nghehna tak tak

nei lo, kohhran thiltih sawisel nachâng hre tak leh thiam tak, mi dangte thawhpui thîam lo mite hi hruai pen theih zînga tel an ni fo ṭhin.

Intithlarau mi, Pathian thu chhiar leh a rom tâna tha leh tui, neih sum seng ve ngai hauh si lo, kohhrana hlimna a lo thleu chânga phur tak leh uar taka bei leh si ṭhin; kohhranin harsatna a tawh laia Upa leh tute emaw mawhchhiat a, aninahni indahṭha leh tlat site hian zirtirna dangtam engemaw a lo kal tawh chuan an phurpui nghal thuai a, a tawp a tawpah chuan hruai chhuah leh rual lohvin-chu zirtirna chuan a phuar nghet ta ṭhin a ni.

Chuvangin zirtirna dik lo kan tarlan turte hi a dik lo ngei a ni tih Bible thu atanga chhutin, kohhranin a kalpui zel dante tawi tê têin kan tarlang dâwn a. Ngun takin zir ṭheuh i tum ang u. Thil mak deuh mai chu, zirtirna dik, lo zirtir ṭhiotute innghahna leh zirtirna tlângpui ka chhui ka chhuiin, in an tlanna an nei a, uar duhzâwng leh tuipui zâwng erawh an nei hrang mai chauh hi a ni. An innghahna leh tum chu a in ang tlâng hle. Tin, heng

mite hian zâwl engemaw chu an neiin eng râu emaw chu an chang ngei zel mai.

Mahse, an kal zelnaah lungrualna leh inpumkhatna aia intaina, inngkirrghona leh, intlêndarhna anmahni zîng atang ngeia a lo chhuah thiama hian, an zirtirna leh inrghahna dik lohzia a tilang chiang hle a ni. Baichia Lih lohva inpuang thinte an nih kan hre leh thusi thin. Eng pawh nise, an tum leh duh anga an kal hi keini ringtute chuan kan remti thei lo va, Krista chakna hmachhuahna kan do zel hi kan tih tur a ni. Pathian thu a dik lo zâwnga kalpui hi tual thah leh uire te aiin a hlauhawm zâwk si a.

CHHANDAMNA THUA ZIRTIRNA

Tun laiin mi ṭhenkhatin chhandamna hi ringtute chauh chan tur ni lovin, miin an ring emaw, ring lo emaw, khawvel mibring zawng zawng hi chhandam kan ni vekin an ring. Hetianga sawitute chuan, miin an duh emaw duh lo emaw, an ring emaw ring lo emaw, Pathianin a chhandam vek a. An duh lohna leh rin lohna chuan Pathian chhandamna chu a tibo thei chuang lo. Paula pawhin "Adamaah chuan mi zawng zawng an thi ṭhin angin, Kristaah chuan mi zawng zawng tihnunin an awm bawk ang" (I Kor 15:22) a lo ti tawh alâwm.

Chuvangin, 'chhandam ka ni' tia sawi theihna (hriatna) avânga chhandam kan ni lo va, Krista hnathawh avânga chhandam kan ni zâwk. Amaherawhchu, chhandam kan ni tih lo hriat lâwk hi chu thil hlu leh ṭha tak, kan chanvo lo tem lâwkna a nih avângin mi zawng zawng kan duhsak tur a ni.

Tin, hremhmun hi Lal Isuan a hneh tawh avângin a awm tawh lo. Hremhmun ber a awm tawh loh chuan mi zawng zawng chhandam kan ni vek tihna a ni bawk, tiin

hmun kilkhawr leh ualau-ah te tlangaupui ngam mi tam tak an lo chhuak ta.

Ani taka, chhandamnain a huam zauzia hi Bible-in hmun tam takah min hrilh. Mi sual kan nih laia chhandam, leilung pian hmaa Kristaa tlan tawh, kan thiltih vâng ni lova a thlawna chhandam, ama ruat leh khawngaihna avâng hau liauva chhandam kan nih thute hi a zauvin lak sual a awl viau reng a ni.

Paula'n Adama (thihna) hnathawh leh Krista (nunna) hnathawh a khaikhinna thu Adama avanga mi zawng zawng thihna lo awm dan leh Krista avanga mi zawng zawng tana nunna a lo awm leh thu a sawi hi mi tam takin 'Mi zawng zawng Pathianin Krista avanga a tihnun tawh si chuan tunge titni leh ang. Chuvângin, Pathianin min tihnun tawh chuan chhandam vek kan ni mai lawm ni," tiin mi mâwl zâwkte ngaihtuahna an tibuai fo thin.

Mahse, he thu hian mi an ring emaw, ring lo emaw, chhandam an ni vek dawn tih hi min hrilh tum a ni lo va. Adama thiltih sual avanga mi zawng zawngin thihna ânchhia an nei angin Isua Krista thihna chu mi zawng zawngin nunna an neih leh

theihna tur a ni tih hi a sawi tum a ni zâwk. Kan L lpa ruala mi sual pahnih an khenbehte kha chhandam ve ve tur ni se, pakhat hnêna 'Ka hnenah Paradise-ah i awm ve ang,' tih hranpa bik a tul dâwn em ni ?

Hetiang hian han sawi zau ta ila :— Adama avânga mi zawng zawng thihna chu Krista thihna chuan a hneh ta a. Isuan thihna a tilbo tawh (Adama avânga thihna) chu 'ka tan a ni' tia awi/ ringtute tan chuan nunna kawng Isuan a hawng ta a. Adama thiltih sual avanga thihna chu Isuan a hneh (tibo) tawh tih ring lotute chuan, Isua hnehna an awih loh avângin thihna chu an chungah a awm reng tho. Heta miten an awih tur leh an awih loh thin chu Isua hnathawh, Adama thiltih sual hnehna hi a ni.

Chuvangin, khawvela mihring zawng zawng hi Pathianin chhandama awmah leh thu tak hriaah min duhta (I Tim 2:4); kawng a hawng bawk a. Mahse, Mosolman-ho chuan Isua hi chhandamtu a ni tih an ring lo va, Pathian fapa a nih pawh an awih hek lo. Pathian zawlnei pakhat, Mohameda hmaa lo kal, Elija te ang lekah khan an dah a. Hinduho pawhin Isua hi khawvel sual kal-

pu·itu, mitin tâna chhandamna kawng hawng tu a nih reng an ring lo.

Pathianin a fapa, khawvel sual kalpuitu tura a mi tirh leh a huathawh ring lo/awi lotute na na na chu engti k.wng mahin a chhandam dâwn lo tih Bible in fiah tawk takin min hrilh. "Tupawh a ring chu thiam lohvin a awm lo vang; tupawh ring lo chu tun apangin thiam lohvin an awm, Pathian fapa mal neih hring an rin loh avangin," (John.3:18). "Pathian fapa ringtu chuan nunhniah hriatna a nei a ni. Pathian fapa ring lotu chuan amah chu dawtheiah a siam a ni. Pathianin a fapa chanchin a hriattir a rin loh avangin," (I John.5:10).

Heng châng atangte hian Pathianin amah ringtute chu a chhandam a, ring lotute chu tun apangin thiam loh chang (chhandam loh) an ni ngbal tih fiah takin kan hre thei a ni. Heta ring lotute a tih hi Pathian hnathawh (misual chhandamna) awi lotute an ni a, chu rin lohna chuan Pathian chu dawtheiah an siam tih Bible châng kan tarlan atang khian fiah takin kan hre thei ang. Tin, chutiang mite chan tur Bible-in a sawi chu tah leh hathlalna hmun, mei leh kâta kâng dil a ni.

Ṭhenkhat chuan meidil hi thil awm lo niin an la sawi fo mai. Mahse, heng châng aṭang hian hremhmun a awm ngei tih fiah takin kan hre thei. "Tin, thihna leh mitthi khuate chu meidilah an paih a; meidil chu, tu hming pawh nunna bua ziak an hmuh loh chuan meidilah an paih bawk a," (Thup. 20:14—15). Mi ṭhenkhat chuan Pathian thinur hi meidil a ni mai alawm. Pathian thinurna tuartute hi hremhmuna tla an ni mai e, an ti a. Mahse, Pathian thinur hi hremhmun ni maiin a lang lo. Pathian thinur tuartute hremna hmun hi hremhmun a ni zâwkin a lang. Mahse, ringtute hi Pathian thinur tuar tur ni lo va, khawngaihna avânga chhandam turte kan ni zâwk. Lal Isuan Hremhmun a awm ngei tih mi hausa leh Lazara chanchinah a sawi.

Chuvangin, mi zawng zawng Pathianin chhandama awmah min duh laiin, duh lotu (ring lotu) te chu chhandam an ni dâwn lo va, Lal Isua hnathawh awi a, amah ringtute chauh chhandamin an awm dâwn tih hi Pathian thu dik, kohhran inzirtir dan a ni. Chutiang bawkin ringlotute chu chatuan hremhmunah an kal dâwn tih hi kohhranin a pawm thlap a ni.

ISUA LO KAL LEHNA THUA ZIRTIRNA

Kohhran din tan tirhtê atanga vawiin thleng hian Isua lo kal lehna thu hi ringtute inghahna ber pakhat a ni a. Chutih laiin Lal Isua lo kal tur ring lotu (phatsantu) te leh, a lo kal leh reng reng beiseina nei lo mi tam tak an awm bawk a. Thenkhatin thlirauva a lo kal tawh thu an puan laiin, thenkhatin kan thih hun apiang hi Pathian kan tawh hun, kan tâna a lo kal leh hun chu a ni mai alâwm, a hranpaa lo kal tura beiseina hi beiseina dik a ni lo, tiin an sawi bawk thin. "Hei hi hre hmasa ula, ni hnuhnungah chuan nuihsantute chu anmahni châkna anga awmin, nuihsan chungin an lo kal ang a, 'A lo kal lehna thutiam chu khawiah nge? siam tirh atangin engkim a awm pângngaiin chi thlahtute muthilh nî ata tawh kha a la awm zel alâwm.' an la ti ang," (II Pet. 3:3—4) titute ang kha kan ramah hian mi tam tak an awm ta.

Isua lo kal tawh leh kum sâng lalram hmang mêka inngaihna hian, kan rama zirtir na dik lo lo chhuah tirhtê 1913 vel atang khân vawiin ni thlengin hnuhma a la nei zêl

a. A uar zualte phei chuan mihring hi tlan ngai lo, chhandam pawh ngai lo leh thi thei tawh lo, famkim saa piang/siam ni hialin an sawi ta !

Ṭhenkhat chuan, "Kei hi mihring fapa, leia rorêltu tura chu ka ni," an lo ti chheu chheu mai le ! Chung mite chuan rorêlna leh thuneihna chu an kuta awm niin an hria a, thil awm dân tur an hrilh lâwk bawk a; a lo awi tawk mi engemaw zat an awm zel bawk si. A mak teh e !

Ṭhenkhat, "Isua lo kal lehna thutiam reng rengte chu kum 120 A.D hma lam khân a thleng famkim vek tawh," tiin, "Khawvel pawh a tawp tawh a, Isua pawh a lo kal tawh," lo ti piap piap lah bo lo. Ṭhenkhat, Mizoram buai kuma rorêl tura Pathianin a hrin Mihring Fapaa lo invuah ngam hial a, rorelna leh thuneihna zawng zawng neitu nia inhria a, sâwma pakhat nên lama lo ei ngam kan awm bawk. Mizote hi kan pui ve hle tawh mai ! Paula'n, Krista thu chu 'a derin emaw, a takin emaw hril a ni reng reng ang' tia Philippi 1: 18-a a lo sawi hi Mizote hian kan tawng dik ve hle cher cher mai.

Chutih laiin mi thenkhat chu Lal Isua lo kal lehna ring, mahse, a lo kal leh hun thua Pathian thu sawi bâk sawi thin kan awm leh bawk. Hetiang rin dân hi keini Mizote chauh hian kan nei a ni lo va; hnam fing leh changkâng zâwk zinga thlarau mi inti tak takte pawhin an lo âtchilh tawh thin a ni. Mahse, an thubril leh hun tiam anga a lo thlen thin loh avângin, thenkhat chu an beidawng a, thenkhat thung chuan an thubril dik lo tlip nan thu dang an sawi zel bawk thin.

Kum zabi 2-na laihawl vel khan thlarau mi deuh mai Montana kohhran hotu (Presbyter) chuan Isua lo kal hun hretu niin a insawi a. A lo kal huna amah hmuahna tur hmun nen lam a puang ta mai a! Amah zuitute nen chuan thingtlang khaw te reuh te Peputza-ah Isua lo kal tur hmuakin mi sang tam tak nen an chhuak ta a. Mahse, an hun tiamah chuan a lo kal leh ta si lo va, amah zuitute chu beidawng takin an tin leh ta a.

Chutiang deuh bawk chuan Seventh-day Adventist hruaitu lâr tak pakhat, New York khuaa Baptist Pastor ni thin William Miller

chuan bible hun a chhutin kum 1844, March 21 kha Isua lo kal hun tur a ni tiin a puang a. Mi tam takin an awi a. Mahse, a lo kal leh ta si lo va. Daniela 9:29 hmangin khawvel hun kal tawh a han chhut leh a, October 22, 1844 chu Isua lo kal lehna ni a ni zâwk a ti leh ta a.

Amah zuitute nen chuan vân lawn kawr nen Isua lo kal chu an hmuak leh ta map map mai a. October 22 ni chu nilengin an nghak a. Khua a tlai telh telh a, mi tam tak beidawngin an haw zeuh zeuh zel a. A hotu pâwlte chuan ni 23 thlengin an nghak a. Mahse, nghah chhuah tur a awm si lo.

Beidawnga an haw chu an zînga mi pakhat Edsona an tih chuan a rilrua thil lo thleng chu a han puang ta a. "Kum 2300 (hei hi hun kal tawha kum ral zat an chhut dan niin a lang) ral bnu, thla 7 na, ni 22 (hei hi Oct. 22, 1844 kha a ni a) Isua khawvela a lo kal hun nia sawi hi, vân hmun thianghlim pindan hnihnaa a luhna ni a ni zâwk. Leia lo kal tur ni lovin; chuvângin, leia lo kal tura sawi hi a dik lo ve," a ti ta a.

Tichuan, an chhut dân leh hmuh dân chuan Isua chu vân hmun pindan 2 naah Oct. 22, 1844 khan a insawn a nih chu! Chu thu chuan mi tam tak beidawnga haw te chu a hnem ta deuh nghe nghe a. Seventh-Day Adventist ho chuan he ni hi an la ngai pawimawh hle nghe nghe a ni.

Kan ramah pawh hian Isua hi lo kal leh mai dâwna ring a, hnathawh tul ti lo mahni thil neih sa pawh tihral hial duh, hun bi tiama nghak mi tam tak an awm tawh.

Kan naupan laiin kan khaw thenawma thubrila vak thin mi pakhat chu a intithlarau mi hle a. Amah a invuah dân phei chuan "Vân C.A" a in ti hial thin. Chu pa chu kan thenawm chiahah hian a thleng thin a. A lo kal tawh chuan Isua lo kal hun tur a puang hnai thei hle a. A châng phei chuan kan khuaa pitar leh putar, a thu awi hote chu a riahkhawm tur a, Isua lo kal a hmuahpui thin a ni.

Chutiangin tihder fo mah se, a lo kal a, a han sawi tak tak chuan a bum ngaite chu a bum leh thei zêl thin. Ruah tham loh thuthar sawi tur neia a han insawi châng phei chuan ngaihthlak tum lo leh, a

sawi dik lo tawh tih hre rengtute pawhin kâ âng huauin an thu an ngaithla a, an awi leh nge nge ṭhin a, mak kan ti em em ṭhin a ni.

Zirtirna danglam leh hrilhlâwkna thu a hun leh ni thlenga chiang tak taka sawi ngamtute hian kohhran chu beiin tibuai ṭhin mah se, a lungphum chu Kristaah a innghah tlat avângin kohhran chu a nghing ngai lo va. Lal Isua hi a lo kal leh ngei dâwn tih hi a phatsan ngai hek lo. Amah Lal Isua ngeiin hetiang hian a sawi — "Mihring Fapa hi thiltihtheihna leh ropuina nasa tak nen vân chhum chunga lo kal an hmu ang" (Matt 24: 30). Tirhkohte 1: 11-ah chuan, Vantirhkohvin, Isua vân lawn, beidawng taka thlirtute hnenah "He Isua in hnen ata vâna hruai chhohva a awm hi, vâna a chho in hmu ang bawk hian amah ngei hi a lo kal leh ang," tiin a sawi bawk.

Paula pawhin Isua hi a lo kal leh ngei dâwn a ni tih fiah takin a sawi. "Lalpa ngei chu au thawm nên, vantirhkoh chungnungber aw nên.... vân atangin a lo chhuk dâwn si a" (I Thes. 4 : 16) tiin. Petera chuan "Nimahsela, Lalpa nî chu rukru angin a lo thleng ngei ang; chumi nîah chuan

vân te chu nasa taka riin a boral ang a, thil bulte chu meia em ralin a awm tawh ang a, lei leh a chhunga hnathawh awmte hi a kang ral ang" (II Pet. 3:10) a ti bawk. Johana chuan, "Ngai teh, ka lo kal thuai dâwn e, mi tin an thiltih ang zela pek turin ka lawmman ka hnênah a awm" (Thup.21:12) tiin thlarauvin a hriattirna thu a sawi.

Bible-in Lal Isua lo kal leh ngei turzia fiah taka a sawi avângin kohhran chuan thurin hetiang hian a puang chhuak a :-

Thurin No. 10 : *"Ni hnuhnungah chuan Lal Isua ropui takin a lo kal leh ang a. Mitthite chu kaihthawhin an awm ang a. Mi zawng zawng Krista rorelna thutthleng hmaah an lang ang a. He dam chhunga an thiltih ang zelin, a chhia emaw, a tha emaw an hmu ang. Ring lo leh mi sualte chuan thiam loh changin an sual hremna an tuar ang a. Krista ringa a thu zawmtute chu a lang changa chhuahin an awm ang a. Ropuinaa lawm luhin an awm ang," tiin.*

Chuvângin, miten Lal Isua hi lo kal tawhin emaw, lo kal tawh lo turin emaw, kan thih hun apiang hi a lo kal hun a ni mai tiin emaw sawi thin mah sela, keini zawngin Lal Isua hi a mite lam turin a kal leh ngei dâwn a a ni tih hi i ring tlat ang u.

TAKSA THAWHLEHNA THUA ZIRTIRNA

Thuthlung thar kohhran din tirhtê atangin Taksa thawhlehna thu hian ringtu tam tak a tibuai hle thin ni tur a ni— Thlarau chu thi leh ngei turin ring mah se, taksa thawhlehna erawh hi chu an ring thei lo va, thil awm thei nia ring lo an awm thin. "Engti zia nge in zinga mi thenkhatin, 'mitthi thawhlehna reng reng a awm lo,' in tih ni?" (I Kor. 15:12). Thenkhat chuan tun lai mi tam tak zirtir angin, "'Thawhlehna chu tunah pawh a ni tawh daih' tiin thu tak tak kawng chu a kalkawi sau a, mi thenkhat rinna an tibo thin" (II Tim. 2:18).

Tunlai kan rama zirtirna dik lo vawrh darhtute pawh hian, mi thenkhat rinna tibovin, thu tak kawng chu an hawi san a, thlarauvin Kristaah chuan kan tho leh tawh alâwm, hei lo hi thawhlehna hran beisei tur a awm tawh chuang lo tiin mi tam tak an hruai bo mek a.

'Tho leh kan ni e,
Krista ruala kaihthawh kan ni e,'

tih hla sain, Paula ten thlarau zâra ringtuin thlarau lam nun thar a neih thu an

sawi chu ni lo bak sakin an ta kawi a, an tuipui viau lehnghal a!

Lal Isuan hetiang hian thawhleh thu a sawi : "Chutih hunah chuan mithiten Pathian Fapa aw an hria ang a, a hria apiang an nung ang" (John 5 : 25) tiin. Heta mithi a tihte hi ring lotute niin a lang. Chung ring lotute chuan Pathian Fapa aw an hriat avângin 'mi nung' an lo ni ta, chung mite chu tho leh fate tia koh/vuah theih an ni.

Hetiang hian a sawi zui a : "Heng hi mak ti suh u, a hun a thleng dawn ta; chutih hunah chuan thlâna awm zawng zawngin a aw an hria ang a, an chhuak vek ang; thil tha titute chu nunna changin an tho leh ang a, thil sual titute chu thiam loh changin an tho leh ang" (John 5 : 28—29) tiin. Heta Lal Isuan 'chutih hun' a tih hi ring loten Pathian Fapa aw an hriata an nun hun nên khân a in ang lo va, hei hi chu nikin nia a lo kal leh hun thu a sawina a ni.

Chutichuan, Lal Isuan thawhlehna thu a sawi atang hian 'ringtuten thlarau kan chan hi sual ata nunnaa kan luhna, kan

thawhlehna a ni; tin, nikin nia amah Lal Isua a lo kal leh hunah ringtute thawhlehna a awm leh dawn tih chiang takin min hriattir a. Chumi hunah chuan thil tha titute leh thil sual titute tân rorelna a awm nghal dâwn bawk a ni.

Tichuan, ringtu kan nihna hi sual atanga kan thawhlehna (nunnaa kan luhna) chu a ni a, chu chu thawhlehna hmasa tia Thupuan 20 : 6 in a sawi hi a ni. Chuta telte chungah chuan thihnain thu reng a nei thei tawh loh avângin, nikin niah Lal Isuan chatuana a hnêna châwl turin kan taksa thlâna awm tawh nen min kaitho leh vek dâwn a ni.

Engtin nge kan thawh leh ang ? Ringtute kan thawhleh dân tur leh, kan thawhleh hnua kan awmdân tur hi mi tam takin kan ngaihtuah chiang ngai lo hle a. Sawiho pawh a hlawh khât a, sawiho nikhua pawhin rin dân a inang lo hle thin.

Bible-in min hrilh dân chuan thawhlehna thurin hi Lal Isua thawhlehnaah khân a innghat tlat a. Amah a tho leh ang taka tho leh tur kan ni. Rom 8:11 chuan taksa thi thei tihnuna a awm tur thu a sawi a.

I Kor. 15:12—49 ah chuan Krista thawhlehna chu ringtu thi tawhte thawh hmahruaitu a ni a, chu tho leh taksa chu tihdanglam, vân taksa a ni dâwn tih min hrilh bawk.

Tichuan, ringtute taksa hi thihna avângin leiah phumin awm ṭhin mah se, kan thlarau Pathian hnêna châwl leh, he kan taksa ngei hi nikin nîah chuan kaihthawha awmin a la inzawm leh dâwn a. Chutih hunah chuan ṭawih thei hi ṭawi thei lovin a awm tawh ang a; thi thei hi a thi thei tawh dâwn bawk hek lo. Leia mi anna kan neih hi tihbo a ni ang a, vân mite kan ang tawh dâwn bawk a ni.

Kan thih hian kan thlarau engtin nge a awm ? Mi ṭhenkhat chuan kan thih hian kan thlarau hi khawvêlah hun engemaw chen la chênga, vâk vâk ṭhinin an ring a. Ṭhenkhat chuan, thlarau chu chawlhlâwknaah châwlin an ring a. Isua lo kal hunah chauh Isua hnêna chêng tur niin an ngai a. An taksa thi tawh thawhlehna thu reng an ngaihtuah ngai lo. Mi dang leh chuan, Judaho rin dân angin, kan thih hian kan thlarau leh taksa chu a thi vang vang a, thlânah Lal Isua lo kal leh hun nghakin a awm

a, nikin nîah chauh kaihthawh a ni ang an ti a. Grik-ho rin dân ang deuhin, kan thih velch kan thlarau chuan a pan tur lam a pan nghal ang a, taksa erawh chu ṭawih ral vek tura ring mi tam tak pawh an awm bawk.

Ringtute thlarau chu vânah a kal nghal a, ring lotute thlarau erawh chu hremhmunah a kal nghal a, ringtute zîngah pawh, thlarau Pathian hnêna châwl tawh leh, taksa leia phum bo tawh inzawm leh theia ring leh ring lo mi tam tak an awm bawk. Thlarau vâna awm tawh leh, taksa leia ṭawih ral vek tawh inzawm leh ring lotute chuan, mihring taksa hi vaivut a ni a, vaivuta kir leh tur renga siam a ni. Chuvângin, he vaivut (taksa) hi chu engti zâwng maha tho leh tur a awm tawh lo. Tho leh tura rinna hi rin dân âtthlâk mai a ni an ti. Hei hian, 'taksa hi thlarau tan in a ni a, kan thih hian kan thlarau chu a zalên ta a, leia ṭawih ral mai tur a ni,' tih Grik-ho rin dân a ang hle.

He rin dân hi mihring chhûtna aṭanga lo piang chhuak a ni a. Bible sawi dan a ni lo. Bible chuan, mihring pum pui, kan taksa, kan rilru leh thlarau hi Pathianin a chhandam vek a, a vaia humhim tur a

ni. "Remna Pathian ngei chuan in pumin tithianghlim che u rawh se; tin, in thlarau leh, in rilru leh, in taksa chu kan Lalpa Isua Krista lo kal hunah chuan, sawisel bovin a pumin humhimin awm rawh se." (1 Thes 5 : 23.)

Nimahsela, mi thenkhat chuan taksa lein tawih ral tawh te, an thihna hmun leh thlen hriat loh te, an taksa hal ral te, ram sain a ei zawh vek te chu eng tizâwng maha tho leh tur a awm an ring thei lo va. Tin, an thlarau Pathian hnêna chêng tawh chu tihdanglam, thawhlehna chang tawh an ni mai alâwm. Taksa Pathianin a tih hi he kan tisa hi a ni lo. He tisa taksa hi chu boral tur a ni zâwk tiin taksa thawhlehna thurin hi mi tam takin an hrilhfiah thin.

Pathian thuin taksa a tih hian mibringin kan put lai taksa ngei hi a ni a sawi ni. He taksa ngei hi Pathianin a din a ni a. A dintu chuan khawii hmuna mi pawh a la chhuak leh thei ngei ang tih kan ring tur a ni; tichuan, kan rilru leh taksa, kan thlarau nên, a vaia min chhandam avângin, he kan taksa chak lo leh tlâwm tak hi ropuina chang turin nikin nîah chuan kan

thihna hmun (kan thihna hmun ṭheuh hi kan thlân a ni) ṭheuh aṭangin Lal Isuan min kaitho leh vek ang a. Kan thlarau a hnêna châwl nên a infin leh ang.

Mi ṭhenkhatın taksa leh thlarau infin dân tur hi kan suangtuah thiam loh avângin rin harsa kan ti ṭhin. Mahse, kan suangtuah thiam leh hriat chin chauha rinna nghah hian Pathian thil tihtheihna rin ngam lohna a hring ṭhin tih hriain, kan thlarau leh taksa inzawm leh dân tur hi eng ang tak nge tih hre lo mah ila rin mai hi a him ber a ni.

Tichuan, kan taksa nên ngei kan tho leh dâwn a. Chutih hunah chuan kan thlarau leh taksa a inzawm leh vek ang a; Lal Isua lo kal thlenga nung dama lo la awm te erawh chu an taksa tihdanglam (thihna tem lovin) a ni ang. Tin, nunna changa tho leh te chu Pathian nêna inpâwlin, vântirhkohte angin an awm dâwn bawk tih Lal Isuan a sawi (Lk.16:19—20, 34—37). Nunna bua hming ziak lohte erawh chu thih hnihna (meidil)-ah an kal ang.

Apostol thurin: "Taksa thawhlehna ka ring a,
Chatuana nunna nen."

KOHHRAN THUA ZIRTIRNA

Tun hnai deuh atang khân Mizoramah kohhran dik leh dik lo thuah zirtirna dang lam tak tak a piang nasa hle a. Mizorama kohhran hrang hrangte hi Kohhran ni lovin, 'Pâwl' mai an ni. Pathianin pâwla awm turin min ko lo va, kohhrana awm turin min ko zâwk a ni.

Chuvângin, pâwl atanga chhuaha kohhran nihna dik hi hriatfiah thei chauh a ni. Mizorama pâwlte hi nawhchizuar zawmtute vek an nih avângin, anmahni zawm chu nawhchizuar zawmna, amaah nên pumkhat nihna a ni. Chuvângin, 'a chhung ata lo chhuak ula, a hrangin awm rawh u,' nun ti a ni.

Pâwl dân hi nawhchizuar zawmna thuruk (Denomination law and spirit) a ni a; an thurin (doctrine) te pawh hi phuahchawp mai a ni bawk. Thuneihna an duh avânga heng dân leh thurinte hi siam a ni nghe nghe.

Kohhran dik chu hmuh theih lohva awm a nih avângin, he hmuh theih thil reng reng hi chu a lem (hlimthla) vek a ni. Chu hmuh theih loh kohhrana tel tur

chuan lei thil (hmuh theih) laka inthiarfihlim vek tur a ni. Kohhran chu mahni mimalah hian a awm a; chutiang mite chu Lalpan a zawnchhuahte an ni. Vân rama lut turin thlarau khawvêlah kan chen a ngai a; thlarau khawvêla lut tur chuan he hmuh theih kohhran (pâwl) a;ang hian inthiarfihlim vek tur a ni. Chutianga titute chu vân khua leh tui nihna nei, kohhran nihna dik tak neitute an ni, tiin pâwl nei mumal loho hian kohhran hi an bei thin.

Tin, kohhran pâwltê deuh leh mi thenkhatin kohhran pâwl lian deuhte beiin, WCC ah Roman kohhran leh Protestant kohhrante inzâwmkhâwm a, khawvêla sakhaw hrang hrangte nên thawkho ni âwm tak tein an lo sawi bawk a. Mi dang tihdân sawisêlin kohhran dik zâwk nih an chuhna lamah kohhran pâwl dangte chu kohhran dik lovah hial an puh bawk thin a ni.

Chutiang tih ching pâwl thenkhatte chuan, Bible Society-in Bible a buatsaihte chhiara hmang duh hle siin, Bible man tlâwm zâwka lei a nih theihna tur leh, Pathian thu la hre ve loten an lo hriat a, bible la nei loten an lo neih ve theihna

tura beitu Bible Society pâwla tel chu duh lovin, pâwl in sawichhiatna hmanruaah an hmang bawk.

Bible Society-in Bible a tihchhuahte lei duh lo leh hmang duh lo chu ni se thuhran. Hmanga lei duh hle si; chu chauh pawh ni lova, a Bible ngeia pawh chu pâwl dangte sawichhiatna hmanrua (tulhatum) bera hmang thintute hian Bible Society-a thawhhona an hlau leh an sawichhe ngam hial hi chu a mak hle tih mai loh chu sawi ngaihna a vang hle mai; an pâwl zawn dân hi Pathianin engtin tak ngai ang maw ?

Awle, kohhran dinhmun Bible-in a sawi dân te, tunu kohhran pâwl hrang hrang awnte hi Bible-in kohhran a tih hi a ni thei em tihte i lo chhui dâwn teh ang.

Bible zirtute sawi dan chuan :— Thuthlung hluiah khân kohhran sawi nân Hebraiboyin tawng hman pahnih an neih chu - **"Edhah"** ruat lâwk anga pungkhâwmho sawina leh, "Qahal" kohchhuah bikte pungkhâwm sawina hi a ni a. Hebrai Bible, Grik tawnga an lehlin khân Qahal tih chu **Ekklesia** tiin an dah ta a. Chu chu thu-

thlung tharin kohhran sawi nân a hmang zui ta zêl a.

Kohhran tia lehlin Ekklesia chuan, mipui pumkhata inhlawmkhâwmho, kalkhâwm tura thlan chhuah bikte a kawk a. Chung inhlawmkhâwmho, pungkhâwmhote chu pungkhâwm satliah ni mai lo, Pathianin ama tâna a koh avânga inhlawmkhâwmhote sawi nâna hman a ni ta zel a ni.

Tichuan, thuthlung tharin kohhran (Ekklesia) tih awmzia a sawi dân chi hrang hrangte chu hetiang hian kan hmu a :—

1. In pakhata Kristian inkhawmhote (Rom 16 : 2)
2. Khaw khata ringtu awm zawng zawngte (I Kor 1 : 7)
3. Pathian beho tûra Kristian pâwlho awmkhâwm thinte (I Kor 11 : 18)
4. Ringtu zawng zawng, huapzo kohhrante (Phil 3 : 6; I Kor 10 : 32; 12 : 38)

Tichuan, 'Kohhran' tia thuthlung tharin a sawi reng reng hian mimal mai a kawhtir ngai lo va; ringtu, a huhova awmte a kâwk fo thin a ni tih hêng atang

hian kan hre thei ang. Pâwl khata awmlio, chengho, khawsahote. Pathian beho thinte chu kohhran (Ekklesia) te an ni.

Chutiang mite chu Pathian Biak In thianghlim, Krista mo thianghlim leh Krista taksa ti tein vuah a ni bawk thin a. Kohhranho nihna sawifiahna tawngkam a ni nghal bawk. Tichuan, kohhranho chu Isua Krista ringtute, thlarau thianghlim hnathawh avânga inpâwlho thinte hi an nih chu.

Chuvângin, kohhran chu hmun hrang hrangah awmin inpâwlkhâwmna hrang hrang nei mah sela, pakhat, pumkhat, thianghlim, huapzo a nihna a bo chuang lo. Tin, rinna leh biak dân leh duh dânin a phuarkhâwm lo thei lo va, an inthen hrang tak tak thei lo.

Thuthlung tharin kohhran zia a sawi anga ringtu innghatte chuan thurin pawm tlan theih an nei bawk thin. Chu an pawm tlan thurin chu Apostol te thurin leh, Nicea thurin an tihte hi a ni nghe nghe. Tun lai khawvêl hmun hrang hranga kohhran tam ber hian he thurin hi an pawm tlang vek a, a pawm lo kohhran chu tlemtê chauh an ni.

Lal Isua Krista Lal leh chhandamtua pawm a, amah ring tlattute chu biak dân leh rin dânah a hran tak tak theih loh va, khawii hmunah pawh awmin, mihring chak lohna avângin pâwl hrang hrangah awm mah ila, rinnaah chuan pumkhat, thlarauva Lalpa nên inpâwlza, ama tâna serh hran, Pathian kohhran thianghlimte vek kan ni.

Mizorama kohhran (pâwl) hrang hrangte pawh hi insawisêlin, inkaihhruaina leh tihdân hranna laite nei thin mah ila, Lal Isua Krista rinnaah chuan pumkhat, inunau za, thlarau zâra a chênna (Pathian biak in thianghlim) te vek kan ni bawk.

Chuvângin, kan awmna kohhran theuh hi Pathian kohhran thianghlim kan ti ngam theuh a. Kan hnênah thlarauvin hna a thawk a, min awmpuina mak tak pawh kawng hrang hrangin kan dâwng zel thin.

Amaherawhchu, kohhran mal pakhat, entirnan Presbyterian kohhran hi Pathian kohhran dik a ni tia kan sawiin, kohhran pâwl dangte Kohhran dik ni ve lo anga kan sawi chuan a dik lo vang. Hetianga sawina pâwl hrang rilru hi Paula chuan, 'Mi-

hring rilru, mihring kan nih vangah' a ngai a: mahni awmna pâwl hmangaih bikna atanga lo inbchhuak a ni fo thin reng a.

"Keini pâwl chhandam kan nih chuan, pâwl dangte chu chhandam an ni lo vang a, pâwl dangte chhandam an nih chuan keini pâwl hi chhandam kan ni lo vang," tih sawi fo thintute pawh hian an tum chu, an pâwl leh a zirtirna chauh a dik a, pâwl dangte zirtirna chu a dik ve lo an tihna tluk a ni. Chutiang zirtirna chu Uar bik nei pâwl atangin a chhuak fo thin.

Mahse, Pathian thuin min hrilh angin, kohhranho (ringtute) zingah pawh a suak (buh lem) an awm dâwn (Matt. 13:24--30). He thu hi kohhran thenkhat chuan Khawvêl hi Pathian thlawhhma a ni a, chutah chuan kohhran dik leh dik lo kan lo za dâwn a ni tiin, kohhran mal (pâwl mal) dik tur leh dik lo awm tur angin an sawi thin a ni.

Mahse, ngun taka kan ngaihtuah chuan hengho ngaih dân hian chhut chian a dâwl lo hle. Pâwl mal dik an awm ang a, pâwl dang zawng zawng chu an dik dâwn lo anga sawitute thu sawi hi lo dik ta sela,

pâwl dik aiin pâwl dik lo an tam zâwk dâwn tihna a ni ang. Mahse, Lal Isua tehkhin thu sawiah hian buh tak zîngah buhlem lo ṭo chu a tlem hle zâwkin a lang si. Chuvângin, hetiang ngaihdân hi a dik lo hle a ni.

Chutichuan, kohhran pâwl hrang hranga awm, ringtu zawng zawngte hi Pathian kohhranhote kan ni vek a; mahse, Pathian lam aṭang chuan a pâwl pâwla chhandam tur kan awm a rinawm loh. Pâwl tinah buhlem leh buh tak kan ṭo za ngei ang. Mitinte hi kan thiltih ang zêla rel sak kan la nih dâwn avângin (Thup 20:13) ringtu mimal tin hian chhandamna thuah mawh kan phur ṭheuh dâwn a ni.

Tin, ringtu anga lang, ringtu tak ni si lo kan zîngah mi engemaw zat an awm dâwn a, chung mite chu 'buhlem' tia Lal Isuan a sawite hi an ni. A tak ni si lo, a tak ang tak an ni dâwn. Tin, chung mite chu khawvêl tawpah chauh thliar an ni ang, tuna lo thliar tur a ni lo.

Chuvângin, he mite pâwl hi an dik a, he mite pâwl hi an dik lo tih te, mi malah pawh nang hi i dik lo va, kan tih dan hi

a dik zâwk tia lo inthliar hi mihringin kan tih tur a ni lo va, a dik leh dik lo hre tur kan ni hek lo, Pathian chauhin a hriat a ni.

Kan tâna pawimawh ber chu Rinna nunga amah zawmtu nih hi a ni. Rinna nunga amah zawmtute chu Pathian kohhran. a chênna, a in thianghlim, hmuh theih loh kohhran (Vân kohhran) a tel. hmuh theih taksaa la awm site an ni. Chutiang mi kan nih leh nih loh chu mahni ngei inhriatfiah tur a ni bawk. Pathian fapa ringtu chuan mahniah hriatna a nei tia Johana'n a sawi ang khan (I John 5:10)

Rinna nunga amah zawmtute kan nih tawh chuan ama tâna kan tangkai theihna tur hmun apiangah kan awm hi a tha ber bawk. Mihringte hi a hurova awm a, thawkho tura siam kan nih avângin kan thawhhona apiang hi 'Pâwl' tia vuah a ni mai. Pâwl kan nih avânga thawkho kan ni lo va, Krista kan rin avânga atâna thawkho kan ni zâwk tih pawh hriat chian a tul hle. Thawhhona atang chauhvin ringtute hian Chanchintha hrilh darhna kawngah leh, ringtu anga kan nunhonaah pawh awm-

ze thuk zâwk kan nei thei ṭhin. Chuvângin thawhhona pâwl kan siam hi a ṭhain a ṭul em em. Mahse, pâwl tam lutuk erawh chuan ringtute min ṭhendarh nasat avângin kan thawh sawt tur angin kan thawk sawt thei lo.

Chuvângin, khawvêla Kohhran pâwl hrang hrangte hi Krista tâna thawhhona tura siam a nih chuan a thianghlim.in a ṭha a. Mahse, kan sawi tawh anga interek hran duhna leh, mi dangte laka inlâk hran duhna avânga pâwl hrang siam ṭhin kan nih chuan Setana hnathawh leh a duhdâh tihpuitlinna hmanrua a ni ang.

Indaidanga, thawkho thei lo tura Setanan nasa taka hna a thawh avângin khawvêlah pâwl hrang tam tak kan awm phah niin mi ṭhenkhat chuan an hria a. Mahse, ringtute hian Pathian ṭanpuinain Setana hnathawh chu kan hneh zêl a ni. Kohhran hmun hrang hranga awm, mahni pâwl tâo ṭheuha ṭhahnemngai taka thawk ṭhinte chu inzawmkhâwmin thawhhona ṭha kan nei thei ta zêl hi Pathian hnathawh, a thiltihtheihna avâng liau liaua lo awm a ni tih loh rual a ni lo.

Mi thenkhatin kohhran hrang hrangte thawhhona WCC te hi sawichhe thin mahsela, keini chuan Lal Isua tawngtaina hlawhtlinnaa ngaiin a ram tizau zêl tura thawhhona hi i uar zêl zawk ang u.

Mahni ringtu puite thawhpui thei lova, sawi chhe thin mi chuan Lal Isua la ring lotute, ringtu an lo nih ve theihna tura beihnaah pawh tha an thawh hlei thei lo va; an thahnemngaihna ber chu ringtu ni tawhte thawhhona tihchhiat tuma beih leh, ringtute tichhiai zâwnga thusawi a ni fo thin.

Chutiang mite chu Paula'n 'thu tak zir fo si a, thu tak hre phak rgai lote' (II Tim 3:7) a tih kha an nih a rinawm. Chutiang mite chu hawisan tur a ni. Pathian ram hmelma, a ram zau zel lohna tura Setana beihna hmanrua mai an nih avangin.

Chuvangin, Krista tân thahnemngai takin mahni awmna hmun theuh atangin thawk ila. Keimahniah hian Pathian kohhran dik chu a awm a; kohhran kan nih avangin, ringtu hmun hrang hranga mite nên pumkhat, rinna leh baptisma hmunkhata hrin kan ni a. Pathian khaw-

pui, a chenna atana buatsaih, lungpui (Krista) chunga rem chhohte kan ni tih i hre reng ang u.

A tawp berah chuan kohhranin kan mawhphurhna "Chanchin Ṭha, la hre ve lote hnêna hril a, an thlarau sal tanna ata chhuah a, ṭhangthar zelte hnena hlan chhawn (Matt. 16:18—19; 28:19—20; II Tim. 2:2)" hna hi ṭhahnemngai taka kan thawh theih nân, kohhranhote rilru hmun khat pua kan awm a hun ta hle mai.

'Mahni seh seh mual hrangah' tia kan pawl tan ṭheuha theih thawh kan bâwla kan beih ang tluk hian, Chanchin Ṭha la hre lotute 'ringtua siam hna' hi thawka beitu nih a va ṭul em. Pâwl siam aiin ringtu siam hi Pathianin kohhrana min dintir chhan a ni si a.

Part II

Bung hmasa lamah khân Kohhranin inkaihhruaina leh Thurin fel tak kan neih sa chhûnga zirtirna peng hrang hrang lo chhuakte leh, hmân a ṭanga tun thlenga kohhran inzirtir dân tlângpui, bible leh thurin tlawhchhana kohhranin a lo kalpui ṭhin dânte tarlan a ni a.

He bungah erawh hi chuan kohhranin inzirtir dân tlângpui nei mah ila, sawi uara kan neih lem loh leh, pulpit tlângah pawh kan sawi lan khat pâwl tak, mi ṭhenkhatte sawi uar leh tui pui ber, pâwl zawn nân leh kawng dik lova mi tam tak an hruaina hmanrua ni si te kan luhkhung dâwn a. Pathian thu dik hmuh chhuah phah nân kan hman ngei theih nân, ngun tak leh chik takin i zir ang u.

UAR BIK NEIA ZIRTIRNA

Khawvêl finna leh thiamna a sâng zêl a. Bible chhut dan leh hrilhfiah dân te, kalpui dân te pawhin hma a sawn zêl bawk a. Bible châng thenkhat uar bik leh chawisân bik neia zirtirna avâng leh uar duhzâwng inan lohna avângin ringtute zîngah inthendarhna a lo tam ta tial tial bawk a.

Nih tur leh tih tur pawimawh kan hriat dân inan lohna avâng leh, kan chan leh nia kan inhriat ngei pawh a inan loh avângin Pathian thu sawihova inpâwl hlimna (fellowship) ringtute hian kan nei hlei thei ta meuh lo bawk nên.

Kohhran hrang (denomination) te phei chu 'In pâwl tih dan' tiin kan inchâng ran a. Pâwla tel lo, thlarau ni intiho lahin anmahni chauh thlarau lam thu tak hretu leh duhtu nia an inhriatna avângin an rin anga ring lo leh pawm lote lakah an inthiarfihlim hlauh bawk si.

"Lal Isua hi 'ka ring e' ti mah la, Sabath i serh loh chuan, Baptisma Lal Isua hminga hnim phuma i chan loh chuan,

Pâwlah i hming i ziah chuan, kan pâwla i tel loh chuan, Thlarau thianghlim hnathawh i rin chuan si loh chuan, chhandam i ni chuang lo vang," kan inti tawn ta !

Thenkhatin Israel hnam nihna atanga chhandamnaa lut tura insawiin "Ephraima thlah kan ni, Manasea thlah kan ni," tiin Israel hnam zînga mi 144000 thlanchhuahte zînga tela, taksa thennaa luh a, kum sang lulham chen an lo tum hle bawk a.

Mi thenkhat chuan, "Mizote hi Pathian hnam thlan kan ni a, Israel-te thiktir tura Pathienin a buatsaih, rah hmasa turte kan ni. Mahse, kan ram leh hnam hi Pathianin min kohna anga kan awm loh avângin hrem kan tuar dâwn a; kan ram leh hnam hi Pathianin a thian thianghlim dâwn," tiin Pathianin Zoram a then thianghlim huna thi zînga tel hlauhna avângin tih tur leh nih tur eng engemaw an lo buaipui mek bawk a.

Chutih laiin, "Pathian thuthlung a inthlak dâwn a. Tunah hian Thlarau hunah kan ding mêk a. He hun hi Pa hunin a rawn thlak dâwn. Chu hun (Pa hun) lo

thleng tur chuan he hun (thlarau hun) hi a rawn bukthuah tawh a; chuvângin, hun inbukthuahah kan awm mêk a ni. Chu hun (Pa hun) lo thleng tur chu kum sâng lal-ram a ni ang a, chu hun chu Mizoramah ngei hian kan hmang dâwn a ni," an lo ti bawk.

Tichuan, Zoram hmun hrang hrangah zirtirna mak pui pui leh tih dan danglam tak tak—inthawina te, zu leh sa nêna Pa-thian biakna te hial a lo awm ta a. Hmun thenkhatah phei chuan mihringa inthawi tul tihna hial a lo awm ta nia hriat a ni. Hengte hi engnge a chhan ni ang le ?

Heti em ema rin hranna kan ramah a lo tam takna chhan ber nia lang chu—Kan inngehnna lungphum a in an loh avâng ni berin a lang. Chhandam nih kan tum dân leh him kan tum dan te, Pathian ram chen kan tum dân a inan lohna hian bi.k dân leh tih dân inan lohna a chher chhuak a. Uar duhzâwng a inan loh miau chuan kalho theih a ni lo tihna a ni nghal bawk.

Tun laia uar bîk neia zirtir thin mi tam tak chuan Lal Isua rin hi Chandamna a ni a, chu chu Pathian duhzâwng leh a

hnathawh a ni tih Pathian thu tak hi innghah nân hmang lovin innghahna dang an nei thin. Lal Isuan, tupawh fapa ring apiangin chatuan nunna a nei tawh (John. 3:36) tia a sawi te, Paula'n 'Rinna avânga khawngaihnaa chhandam in ni,' (Eph 2:8) tih a sawite hi thlamuanpui lovin, tih tur leh nih tur tul nia an hriat an tih leh nih avânga himna, chhandamna chu chang dâwna inhriatna leh, serh leh sâng engemaw an tih avânga chhandam ni dâwna inrinna an nei a. An zirtirna leh thuhril ber pawh Pathianin a khawngaihnain misualte min chhandam tih thu aiin an tirdan chu an sawi lâr zâwk thin a ni.

Mahse, Bible chuan tih that avâng te, tih dik avâng te, nun dik avâng te leh beih vakna avâng tea chhandamna hi kan chan tur angin a sawi ngai lo va. Nasa taka beitute leh bei lote pawh Pathian mit hmuh-ah chuan, mi sual lai let der, Pathian topuina chang zo lote vek kan ni (Rom 3:23). Chutiang mi chu ni mah ila, ama mat leh khawngaihna avâng zâwkin chhandamna chu mi tin tân Isuaah a siam a. Kan thawh chhuah leh phu vâng ni hauh lovin, Pathian hnathawh (Lal Isuaa tih lana

awm chu) miin a rin avânga chhandamna chu, hman aṭanga tun thlengin mi ṭin tân buatsaih a la ni zel zâwk a ni.

Mihring kan chak loh avâng leh kan famkim loh avângin kan tuipui zâwngte leh kan duhzâwngte a inang lo va; tin, kan tih theih zâwng leh tih theih loh lamte pawh a inang hek lo. Kan hriatnate a inchen lo va, kan ngaihdân pawh a inang dâwn bawk hek lo. Heng zawng zawng hi mihring kan nih vâng chauh a ni tih hriat reng tur a ni. Famkim lova siam kan ni a; kan famkim lohna lai ṭheuh hi kan inhriatpui a, indawnkâng tawna, inṭanpui tawn tur kan ni.

Kan theihna leh duhzâwngte hman ṭangkai tumna avânga mi dangte laka inlakhran tuma beihna aṭang hian uar bik neia zirtirna hi lo piang chhuak a ni. Hei hi Setanan fing thiam taka hna a thawh dân a ni fo reng a. Chu thangah chuan lutin Setana hmanrua, Pathian ram hmelmaah kan insiam ṭhin a ni. Hetiang mite hian an taimakna avângin an thuhnuaiah mi engemaw zat thlenthlu ṭhin mah se, Krista ram tihzau zêlna hmanrua ni lova, ring-

tu zînga inṭhendarhna tipunluntu an nih zâwk avângin an daih lei ngai dâwn lo a ni.

Kan ramah hian pâwl hrang a tam deuh deuh a, ringtu tak kan tlem tial tial a, Pathian thua indona a nasa tial tial bawk si ! Thlarau mi inti kan ngah deuh deuh deuh a, pâwl hrang leh rin hranna a tam tial tial si. Hei hi ngun taka kan ngaihtuah a hun ta. Lal Isua chuan, 'Pumkhatna thu' a ngai pawimawh a (John 17 :-11); A duh dân dodaltu, Setana hian, ringtute zînngah uar bik neih duhna thinlung pu turin nasa takin min bei a, chu chu hre lovin, mi ṭhenkhat chuan hmanruaah ka ṭang a ni tih ngaihtuah hauh lovin Setana hmanrua atân an lo inpe si ṭhin.

Tichuan. lal hran bawl châkna leh duhna te, mi tute emaw thawhpui theih loh avâng te, mahni kan inhriat chian loh avânga hotu nih châkna te leh, interek hran châkna leh duhna hrim hrim te kan neih ṭhin avâng hian ngaihdân hrang kan tichhuak a. Kan kal thui tulh tulh a, kan tuipui zâwngte hleihluak taka sawiin mi dangte kan hnâwl ta ṭhin a ni. Mi ṭhen-

khat anmahni ngei pawh an inhriat aia thûka thu lo sawi ta lah bo lo.

Takna te, rinawmna te, ngilneihna te, insumtheihna te leh inngaihtlâwmna te, inngaihdam tawnna te, inhmangaiha induhsak tawnna te kan neih tlem lutuk avâng hian thawhho harsa kan ti a. Mi dangte kan thawhho pui theih miau si loh chuan inlakhran mai loh chu tih tur dang a awm ta thin lo a ni. Hei hi Pathian duhzâwng ni theiin a rinawm lo.

Mi dangte Pathian thu awi lo, mi bum hmang leh tidertu, takna reng nei lova sawi a, mahni chu chang sâng, chang dik, hmu dik, thlarau duh leh a hnathawh ringa, thlarauvin a chettir ang zela chet pawh hnial lotu nia inhriate hian mi dangte thawhhopui duhna aiin inlakhran duhna rilru an nei thin. Mahse, Pathian thu chuan mahni aia mi dang tha zâwka ruat theuh turin min ti si.

Chuvângin, heng Pathian thu tak te hi hriain kan tihdân tha lo theuhte i sim ang u :— "Mi tupawhin zirtirna dang a zirtir a, thu tak (kan Lalpa Isua Krista thu chu)

leh, Pathian ngaihsak lam zirtirna a awih loh chuan, ani chu a chapo va, engmah a hre lo va, hriat ahnekin inhnial leh thu kalh kawngah chuan a â ta zâwk a ni. Chung aṭang chuan awhna te, insualna te, sawichhiatna te, ṭha lo lam rinna te, hnialhrâtna te a chhuak ṭhin a; chutiang hnialhrât mite chu rilru chhe nei leh thutak nei lo mi, Pathian ngaihsak hi hlâwkna emaw titu an ni." (I Tim. 6 : 3—5)

"Nimahsela, zawhna âtthlâk te, thlahtute thu chhuina te, inhnialna te, Dân thua insualna te chu hawisan zel rawh; chung chu thil sawt lo leh engmah lo a ni si a." Tita 3:9

"Tupawh Krista zirtirna thua awm reng lo va khûm chuan Pathian a nei lo ve. Chumi zirtirna thua awm reng erawh chuan chumi ngei chuan Pa leh Fapa a nei kawp a ni. Tupawh chumi zirtirna thu chu rawn keng lovin in hnenah lo kal sela, in inah thlentir suh ula; ṭawngkam ṭha pawhin thlah suh u; ṭawngkam ṭhaa thlahtu chu a thiltih sualah chuan a tel ve si a," II John 9—11

"Rinna avânga thiam changa awmin, kan Lalpa Isua Krista nên inremin i awm ang u," Rom 5: 1.

"Tupawh amah ring chu thiam lohvin a awm lo vang; tupawh ring lo chu tun apang-in thiam lohvin an awm," John 3: 18.

"Pathian mit hmuhin tumah reng Dân avânga thiam chang an awm lo tih a lang reng a ni. 'Mi fel chu rinnain an nung ang,' tih a ni si a," Gal 3: 11.

PATHIAN KA NI ISUA KA NI

Tun lai leh hman aṭang tawhin, "Pathian ka ni." "Isua ka ni, thianghlim famkim ka ni, ka sual thei tawh lo," titu mi tam tak an awm ṭhin. "Hnehna nun ka nei tawh a, tumah ka haw thei tawh lo," tia uar tak taka tlângau ṭhin pawh kohhran mite zîngah ngei an awm ṭhin.

Hetiang titute hian Isuaa kan chanvo, amah kan rin avânga kan nihna Bible-in a sawi hi an hre fuh lo ni berin a lang. Mi sual boral tawh hnu, Lal Isua tlanna avânga fa kan nihna te, chumi avânga Pathian ro luahpuitu tur kan nih tâk mai thute chu Thlarauvin min hriattir a. Kan thinlungah sual huatna leh sual ṭhat loh zia te, sual tih duh lohna mai ni lova, suala tlu mêkte khawngaihna leh hmangaihna thlarau zârah kan han tem a. Kan huat ṭhinte kan hmangaih a, kan thinurna ṭhînah kan lâwm a; thil engkim mai thlarau zârah a taka nunpui thei dâwna inhriatna kan nei a. Kan nun chu lâwmnain a luang liam a, ṭhatna tinreng te chu kan ta nia hriatna leh, engkim mai tithei dâwna inhriatnate kan lo nei hial ṭhin.

Pathian thlarau awmpuina leh pâwlna mihringin kan chan lai leh, thlarauvin min chenchilh lai tak tak chuan kan tihtheih ngai loh leh hriat ngai loh tam tak kan titheiin kan hre thei thin reng a. Tin, chutih lai chuan kan nun pawh a thianghlim a, sualnain kan nunah hmun reng a nei thei thin lo. Lâwmna leh hlimnain kan khat a. Englai pawha Pathian nêna inpâwlna neih mai loh chu kan nun tihlimtu leh titlaitu dang a awm lo.

Thlarau zâra ringtuin vân nun tem lâwkna kan chan hian, kan nihna (mihring) hi a bo a, mi dangah kan piang ta emaw tih palh awl tak reng a ni. Thanga chu a pianthar avângin Liana a ni chuang lo va. Thanga a la ni reng. Mahse, a pianthar hmaa Thanga rilru leh duh dân kha erawh chu a inthlak ta thung. Chutiang chuan mihring hi kan pianthar avângin Pathian emaw, a fapa Isua emaw kan ni mai lo va, kan thianghlim famkim ta a, sualna kan nei ta lo tihna pawh a ni hek lo. Jakoba chuan, "'Miin sual ka nei lo,' a tih chuan mahni a inbum a ni," a ti a ni.

Pathian fa, vân khua leh tui nihna nei, mi thiangthlimte nen tualkhata lêng za, mi thianghlim ni tura kohte kan ni a; mahse, piangthar mi sual, bawlhhlawha khat, nitin, englai pawha sual reng mai kan ni. Chutiang mi kan nih avâng chuan thlarau zâra amah anga thianghlim tura koh leh buaitsaih kan ni.

Pathiante kan ni tia sawi thintute hian Sâm 82:6 thu te. Exodus 7:1 thua Mosia, Pathianin Pathiana a siam thu te tan chhanah hmangin, Pathianin a nihna hi a kawmpui lo va, mihringin kan chan ve nin duhsak em em zâwk an ti a.

Thutlung hlui hunah khân roreltute, lalte kha mipuite Pathian (hmuh theih Pathian) angin Bible hian a sawi thin reng a. Mahse, anmahni leh, kha tih laia mite ngei pawh khan, Pathian tak tak (Van Pathian)-ah chuan an inngai ngai reng reng lo va, Pathianin a aiawha a dahte an ni chauh zawk tih an theihnghilh ngai lo.

Tun laiin mi thenkhatin, "Mihring hian Pathian kan rin hnu chuan amah rêng pumkhat kan ni a, Pathian nihna leh dinhmun zawng zawng kha kan nihna leh din-

hmun a ni. Chuvângin, amah nên nihna leh dinhmun inang; pumkhat kan nih tawh ber chuan, miin Pathian ka ni, Isua ka ni an tithei tawh alâwm," an ti thin.

Mi thenkhat chuan, "Mei si leh meipui chu a infin chuan pumkhat, meipui a ni tawh thin ang hian, Pathian them mihringa awm hian Pathian tak, rinna avânga a fin veleh mihring chu Pathian a lo ni ve nghal mai a ni," an ti bawk.

Mahse, ringtute hi Pathian nihna leh dinhmuna ding kan ni lo va, amah kan rin avâng erawh chuan a chanvo, amaha thil awmte changtu leh neitu tura buatsaih kan ni chauh zawk. Mosia kha 'Pathian' a ni lo va. Pathianin a nihna dinhmun aiawh turin a mi Israel te huêhah a tirh a ni zawk. Chutiangin, keini mihring, sual fa, suala piangte pawh hi engtik lai mahin Pathian emaw, a fapa Isua emaw kan ni dawn lo reng reng a. Amaherawhchu, amah kan rin avângin, khawvelah a aiawha ding tur leh awm tura a ruat leh kohte kan ni. Chu dinhmuna kan din theihna tur chuan thlarauvin finna te, hriat theihna te, chakna te, hnehna te nun pe a, chu chu tem lâwkna a ni chauh nghe nghe.

"Ka tem thin he leiah hian,
Vânah a zual zâwk chu."

"Duh takte u, tunah hian Pathian fate kan ni a, engtinnge kan la awm dâwn tih erawh chu a la lang rih lo ve; amah a inlâr chuan amah angin k n la awm dâwn tih zawng kan hria," (I Joh. 3:2) (Heta a inlâr hun hi a lo kal leh hun tur sawina a ni.)

Chuvângin, tun laia mi thenkhatin, "Pathian ka ni, Isua ka ni," an ti fo hi a nuihzatthlak hle a. Hetianga titute in n vân Pathian leh a fapa Isua kha an ni tak takin an inhre lo va; mite huêmah intihdanglam an duh vâng leh, bible thu mel thenkhat hrilhfiah theitu nih an duh vânga he thu hi sawi mai thin nun an lang zawk.

ZAWLNEI THUA ZIRTIRNA

Zâwlnei tia kan sawi hian 'hrilhlâwktu, thil lo la thleng turte lo hmu lâwktu leh, puang zâr thintute' hi kan rilruah an lang nghal mai awm e. Chuvângin, kan rama chutiang mite hnathawh leh tih dânte hi Pathian thu atanga chhutin kan thlirho ang a. Ka duh ber leh ziah chhan ber chu, tun laia kan rama hetiang zâwl thupuante hi innghahna tlak a nih leh nih loh kan hriatfian theih hi a ni.

Thuthlung hlui hunah khân a mi Israel-te hnênah Pathianin a zâwlneite hmangin thu a sawi thin tih kan hria a. Chung zâwlneite chuan Pathianin a tirh ang t.kin thu an sawi thin. Israel-te chu an sualnaah an zilhhau va, an sual an sim loh chuan Pathianin a hrem turzia te an hriattir a. An hnam nuna thil lo thleng turte chenin zâwlneiho hmangin Pathianin a hriattir thin a ni.

Amaherawhchu, Pathianin zâwlnei hmangin thu puang thin mah se, Pathian tirh ni lo zâwlnei mi tam takin Pathian tirh zâwlneite angin thu an puang ve bawk thin

tih Bible-ah kan hmu. Chung mite avang chuan Israel zîngah rin hranna a chhuah-phah hial niin a lang. Chutiang zâwlnei dik lote chu a zâwlnei dikte hmangin Pathianin a dodal a ni tih a hriattir thin a. Tin, an thusawi awitute pawh a dodal nghal bawk thin a ni. (Jer. 23:9—32).

Deuteronomy 13:1 atanga kan chhiar chuan Israel fate chu "zawlnei emaw, mumang neitu emaw an lo awm a, chhinchhiahna emaw, thil mak emaw an entir che u a, chhinchhiahna emaw.....an entir che u a lo thlen a, in hriat ngai loh 'Pathian dang i zui ang u khai, an râwng i bâwl ang u,' in hnêna an tih chuan, chu zâwlnei emaw, mang neitu emaw thute chu in pawm tur a ni lo ..... chu zâwlnei emaw, mumang neitu emaw chu tihhlum tur a ni" tiin Pathianin thupêk khauh tak mai a pe. Zâwlnei emaw mumang neitu emaw te thu puan chu a thlen dik avângin an thu awi mai tur a nih lohzia leh, chutiang titute chu tihhlum hial zâwk tura Pathian thupêk hian. zâwlnei dik lote laka Pathian thik thu chhiatzia a lan chiantir hle.

Hun a lo kal zêl a, thuthlung tharah chuan zâwlnei hna chu a lâr ta lo hle a. Thuthlung thar intan lai khan Baptistu Johana chuan Lal Isua lo kal tur chanchin leh a hnathawh turte chu a lo puang lawk a. Isua a lo kal ta a, zâwlneihna leh puithiam hna zawng zawng chu a kutah hlan a ni ta vek a. Ani chu Pathian inpuanna famkim a lo ni ta a. Hebrai ziaktuin a sawi angin, Thuthlung hlui huna zâwlneitea thusawitu Pathian chuan tun hunah hian a fapa (Isua)-ah chuan kan hnenah thu a sawi ta a; tichuan, zâwlnei hna chu Isuaah tihfamkimin a lo awm ta a ni. (Heb. 1:1—2).

Amaherawhchu, Lal Isuaah zâwlnei hna a famkim tawh ti mah ila, Lal Isua hna chhunzâwm zeltuten, Lal Isua hnathawh leh thil tumte chu ken tel zêl a ngai a. Chu hna chhunzâwm a, keng nung zêltute chu tute nge tih thuah ngaihdân leh pawm dân a inang ta lo va; chu chuan zâwlneihna hna chhunzâwm a nih zel dânah harsatna a awm phah ta niin a lang.

Tun laia kan rama zâwlneihna lam tuipuitute leh buaipuitu mi tam takte hi chuan he zâwlnei hna hi mimal tute emaw

hnênah hlan chhoh zêl niin an ring a. Tin, chutianga tihtl eih tur chuan mi thenkhatin 'inlârna ka hmu' tiin thil lo thleng tarte huai tak takin an lo hrilh lawk thei hawk si a.

Zâwlnei Joela thu lo hrilhlâwk tawh lu chhuakin Tirhkohte Thiltih ziaktu chuan hun hnuhnungah chuan "In tlangvâlten mumangah an mang a.... ka thu an hril ang (Tirh.2:17--18) tih a târlan chu tunchhiamin mumang danglam leh mak pui pui ner te, inlârna chi hrang hrang hmututc kan ngah ta em em mai a ni. Heng mumang leh inlârna te hi a pawng a taka awih loh ngawt chi chu a nih lohna chen a awm a ni thei e. Amaherawhchu, tun lai mi thenkhat mumang leh inlârna hmuhte hi chu awi dawn mah ila, a dik lohna a lang leh hma lu deuh va, awi hman pawh a ni lo.

Entirnân -- Presbyterian kohhran biak ina ramhuai hmua insawi te, Mizoram buai tirha kan ram dinhmun tur thua inlârna hmutute thu puan thleng dik lo tawh zawng zawngte kha.

Mi tam tak inlârna leh mumang hi chu, a hmutuin chiang takin lo hmu Pawh

ni se, Pathian inhriattirna a nih a rinawm lem loh. Pawl mal er luattuknа rilru vang te, mimal huat vang te, ram leh hnam kalpui an duh dân zâwnga mumang leh inlârna te hi min 'ka hmu e' an tih miau chuan a hmu ngei a ni mai thei (dawt ngawt zawng an sawi em lo vang). Mahse, an hmuh angin a lo thleng leh si lo hian, an thil hmuh a dik lo chang ni lovin, a hmuhtirtu pawh a dik lo a ni tih a tilang fiah hlein ka hria.

Pâwl chhuak nu pakhat ka kawm chuan heti hian a ti : "Pâwl atanga kan chhuah dâwn hian Pathian hnênah chhuah a that leh that loh min hriattir turin nasa takin ka dîl a. Mahse, ka duh angin chhânna ka hmu mai thei lo va. Zan khat chu, ka tawngtai leh ta a. 'Aw Lalpa, i hnêna ka dîl hi ka hnênah min hriattir loh pawhin, ka fate emaw, kan chhûngkua tu emaw ber hnênah hian rawn hriattir ang che,' ka ti a. Chutia ka tawngtai zân chuan, ka fanu pakhat chuan a mumangah Pathian hi a lo hmu a. Ani chuan 'Lalpa in siam that nân hun kan la nei em, ? tiin a lo zâwt a. Pathian chuan, 'Hun tlem tê chauh in la nei.

Tun chawlhni hma ngei hian in awmna kohhran hi chhuahsan rawh u,' tiin a lo hrilh a. Chu chu ka tawngtai hlawhtlinna, Pathian min chhanna ngei niin ka hria a: ka fate nêa hlim tak leh phûr takin kohhran hi kan chhuahsan ta a ni," tiin

He nu hian a fanu mumang chu Pathian chhânna ni ngeia a hriat avângin kohhran a chhuahsan a ni. A fanu hian mumang chu a neih ngei pawh a ninawm. Mahse, a mumanga thil hrilhtu chu Pathian ngei a ni ang em ? Lo ni ta se, amah ringtu (kohhranho) zing atanga inla hrang tura han hrilh mauh mai chu a mak hle.

Eng pawh ni se, mumang a'ang te, kan thinlung atang te leh eng hmanrua pawh hmangin Pathian chuan kan hnenah thu a sawi thei tih chu phat ruai a ni lo vang. Mahse, kan hnena thusawi thirtu hi ngun taka kan ngaihtuah thin a tul hle mai. Johanan thlarau nazawng ring lo tura min ngen ang hian, kan hnena thu sawi thin apiang hi Pathian aw a ni vek lo thei tih hi i ngaihtuah fo thin ang u.

A nih leh Pathian aw engtinnge kan hriat theih ang ? A hmaa kan sawi tawh ang khan thuthlung thar hunah chuan Lal Isua hna (zâwlnei hna pawh huamin) chhunzawma kalpui zeltu chu kohhran hi a ni a, kohhran chuan thuthlung hluia zâwlneite hna ber Lal Isuan a rawn tihfamkim tawh chu a kalpui zel a ni. Chuvângin, kohhran thurin leh zirtirnate hian zâwlnei hna chu a a keng tel nghal vek a. Hun hnuhnunga thil lo thleng tur te, Pathian mite awm dân tur leh nih tur te, mimal nun leh khawsak dân tur leh, ram leh hnam nun thlengin a hrilhlâwkin a zirtir thin a ni.

Kohhran leh a zirtirna atanga mi a kalpen tawh chinah hian a ni. mumang danglam leh inlârna maksak a pian chhuah fo thin ni. Ni china nu pakhatin, pâwl a chhuahsan chhan a sawiah p wh chu chu a lanfiah tawh kha. Kohhran atanga chhuah a duh tawh a, a duhna tipuitling turin a fanu mumangah a hruaichhuaktu chuan a hriattir mai a ni.

Kohhran leh a zirtirna piaha miin Pathian hriat a tum hian aw chu a hre ngei a. Mahse, a aw hriat chuan amah leh a

thuawitute kawng dik lovah a hruai thin. Chutiang aw chu Bible zirtirna pian lam, Pathian kohhranho thei d thna atana langkai tur aw a ni thin.

He lam tuipui tawh vekte chuan, "Bible hian thu zawng zawng a sawi kim vek lo va, P thianin a mite hnenah a tharin thu a sawi zêl a. Chu Pathian inpuanna zêl awitute chu Pathian thu awitute an ni. A inpuanna thar zêl hnâwltute hian Pathian thlarau an duh lo va, an hnâwl a ni," an ti hlauh thung hin a ni.

Mahse, an kal zel dân leh an thu sawiin an nihna an thlan thin avangin hun engemaw ti chhiang chu mi thenkhatin zui mah se, khua reiah an inngbahna dik lohzia a lang leh thuai thin. Chuvângin, tun lai huna Pathian kohhranho zirtirna khuma thu puang thintute hian Isua Pathian inpuanna famkim an awi lo va, a hnathawh chhunzâwm zeltu ko inran pawh an do bawk a. Chuvângin, anmahni zui chu kawng dik lo leh him lova kalna a ni tih i hre reng ang u.

"Ngaihven ula, fimkhur rawh u; in khingpui Diabola chu sakeibaknei rum ṭhin angin a ei theih tur zawngin a phi ruai ṭhin; in unau khawvêla awmhote chungah chutiang tuarna a thleng ṭhin tih hriain, ring nghet taka awmin amah chu do rawh u," I Pet. 5:8—9.

TAKSA TLANNA, KUMSANG LALRAM

Tun laiin mi thenkhatin Lal Isua ringtute hi Pathian fa, a ro luahpuitu tur, vân khua leh tui kan nih te, chumi avânga thlarau zakhamna kan chante hi khawpkhâm lovin, bible-in hun hnuhnunga thil lo thleng tur a sawite a ni lo zawnga zirtirna thu an thehdarh nasa hle a.

An zirtirna tlângpui chu hei hi a ni. "Tunah hian rinna thuthlung hi chu kohbrante buaipui tawk a ni a. Keini chu he kan taksa ngei hi thi lova, nung chunga kum sûng lalram luhna thuthlungah Lalpan min hlang tawh a. Chu hun chu a lo thlen thuai dâwn avângin, Lalpan a ruatte chuan chu hun chu kan hmu ngei dâwn. Mahse, a ruat lohte tân erawh chuan chu hun lo thleng tur chu an hre ve lo vang a, an luah hek lo vâng, hriattirte tana hriat chi leh hmuh chi a ni.

Tin, chu taksa tlanna lo thlen hunah chuan he kan taksa thi thei hi tihdanglam a ni ang. Chuta lut turte chu mi 144000 (nuai khat sing li leh sang li) te chauh an

ni nghe nghe. Chung mite chuan Mizoramah ngei hian kum sâng lalram hi an hmang ang a, chu kum sâng lalram luttute chu, an taksa thi lova kum sâng lalram hmangtute (taksa tlannaa lutte) an ni ang.

Mizote hi Pathian hnam thlan, Israel hnam thiktir tura ruatte kan nih avângin, chutiang kan nih theihna tura Pathianin a buaitsaih lâwk ram kan ni. Kan ram zau zâwng, a dung mêl 200, a vang mêl 100 bial vel hi Pathian humhimna hmun a nî dâwn a. Chumi huna tel ve tura Lalpan a kohte chu tunah hian pawl ram atangin a la chhuak mêk a ni.

Chu hun kum sâng lalramah chuan mihringte chu Pathianin duhsakna tinreng leh thil tha tinreng a hlân dîwn a. An dam chhung hunte pawh thisen sak an ni ang. An chungah engmahin harsatna a siam tawh lo vang a, Lalpa Pathianin a vêngin a enkawl dâwn avâng leh, khawvela a chanchin tha meichher chhi êng zel tura a ruatte an nih avângin duhsakna tinrenga enkâwl leh vûr an ni ang" tih hi an sawi dân tlângpui chu a ni a.

He zirtirna hi han ngaihtuah thuak chuan thil ni thei âwmin a lan theihna lai a awm. Heng bible châng - 'fa kan nihna (kan taksa thanna chu) nghakin, keini mesh pawh kan ruruin kan rum bawk si' Rom 8 : 23 tih thu te, "Vân ata kan awmna tur sîn thuah châk em emin he mi inah hian kan rum si thin; chutiang sinin awm ila saruakin kan awm lo vang. Keini he awmnaa awmte hi rit phurin kan rum tak zet si a, sin lova awm kan duh vâng a ni lo va. sin thutha awm kan duh vâng a ni zawk. thi thei hi nuama lem zawnin a awm theih nân" II Kor 5 : 2—4 tih thu te. "Chinghnia chu beram no nên an awm dun tawh ang a. keite chu kel no nên an bawk dun tawh ang; bawng no leh sakeib kaei vânglai leh ran chawm thaute chu an awm lo tawh ang a, naupang têin a hnai duah duah ang .... ka tlâng thianghlimah chuan intihnat a awm tawh lovang a, intihchhiat a awm tawh hek lo vâng" Isaia 9:5 9 tih thute leh Isaia 65 : 17—25 a, vân thar leh lei thar siam a nih a, Jerusalem chu hlimnaa siam a nih te. chu mi hunah chuan, tap thawm hriat a ni tawh lo vang a, nausen ni tlemtê dam an awm tawh loh turte,

putar pawh dam lai ni tla an awm tawh loh tur thu te leh, mihring dam chhûng chu thing dam chhûng chen a nih tur thu a sawi te, Ani chuan a mite kohnaah an lama beng a chhit reng tur thu a sawi te hi kum sâng lalram emaw, kum sâng rorel hun emaw sawina leh awm dân tur hrilhlâwkna nia an hriat avângin, mi tam tak chuan, bible in a sawilâwk inngâhna tlak niin an hriat phah thin a ni.

Mizo hian makna riau kan neih chu ram tê reuh tê-a cheng leh hnam tlem tê ni mah ila, Chanchin Ṭha avâng hian hnam ropui leh hnam dangte aia chungnung zâwka inhriatna kan nei tlat hi a ni. Chanchin Ṭha hian khawvêl hnam dangte aia chungnunna nei turin min chhera hriatna chuan, rin dân âtthlâk leh mak tak tak awinaah min hnuk lut zêl bawk a. Mi ṭhenkhat phei chuan kan mibringpuite ngei an ni tih chiang taka kan hriatte ngei pawh, an insawi thlarau a, Pathian thu khawi lai laia mite emaw an han lak chhuah a, Pathian ni hiala an han insawi pawhin kan awi thei ta zêl a nih hi.

Thi lova, he khawvêlah ngei taksa tlanna chang a, kum sâng lal ram, Mizorama

lo thleng dâwna ringho pawh hian, an innghahna hi bumna mai a nih an hre hauh lo. Mahse, Pathian chuan amah ringtu zawng zawngte leh thil si m dangte nena, inthnat leh tuarna reng rengin a tibuai tawh loh turin kan tân chatuan ram a buatsaih zâwk si (John 14:1-4). Chu hun lo thlen hlân chu keini ringtute chauh hian kan nghâkhlel lo va, thil siam dang zawng zawng pawhin an nghakhlel tak meuh a ni tih Paula'n min hrilh (Rom 8:23).

Chu hun (chatuan ram) lo thleng tur chu Pathian fate zalênna ropui, sio thuaka kan awm hun tur chu a ni a, he khawvêl khawii l i emawa hman tur niin a ringawm loh va; tin, tute emaw tân chauh lah a ri hek lo. Amah ringtu zawng zawng tân a ni zâwk. Tin, chu hun chu kum 1000 chauh pawh a ni dâwn lo va, chatuan (tawp chin nei lo) a ni zâwk ang.

Hetia kan sawi hian, mi thenkhat chuan kum sâng lal ram leh chatuan ram thliar hrang thiam lo leh, hre lovah min ngai mai thei. Mahse, Pathian thu hi ngun taka kan chhut chuan kum sâng rorel tih leh chatuan lal ram tih hi thliar hran hleih theih lohvin bible hian a sawi zawm put mai.

Bible hian tam tak sawi nân te, rei tak sawi nân te hian a chung chuan sang bi te, sing bi te, nuaih bi te a hmang thin. Entir nan :— Israel zîng atanga Pathianin a chhinchhiahte (chhandamte) chu mi 14, 4000 ni dâwnin Johanan a sawi lehlin (Thup 14:1—5), Paula chuan Israel mi zawng zawng huapin a sawi thung (Rom 11:26). Manse, an sawi tum chu thuhmun a nih a rinawm. Israel-ten Pathian thutlung hnâwlin, chinchin tha hi Jentail-ten dawng (chang) rih ma se, Pathianin Israel hnam zîng atangin mi tam tak a chhandam dâwn a ni tih hi an sawi tum niin a lang.

Tin, Vantirhkoh tamzia sawi nân Johona vekin "a sirga hmun sing tam tak leh, a sânga hmun sâng tam tak" (Thup 5 : 11) a ti bawk. Vân khawpui zauzia sawi nana fing 12, 000 bial vel leh, kulh pawh tawng 144 a zau (Thup 21 : 15—16) a tih pawh hi, heti tiat chiah chiah hi vân khawpui chu a nih rin ai chuan, vân khawpui zauzia, mihring teh dân hmanga lantir/sawifiahna mai a nih a rinawm bawk.

Tin, Lal Isua ringtute hian tihduhdahna leh tuarna chi hrang hrang tuar thin mah ila, kan tuar hun chhung aiin hnehtu

kan nih avânga kan lâwm hun tur chu rasa taka rei a ni zâwk dâwn tih kan hriat theih nân, Johana hian sâng bi etc. tein a hun rei lam hi a sawi niin a rinawm.

Mi thenkhatin, Thupuan 20:1 -11 thu hi tan chhanin, kum sâng khat chhâng rorêlna a awm hnuah chatuan hi a in tan dâwn chauh niin an ring a. Tin, kum sang ro.êl chhung hian Setana hi phuar a ni ang tih te, hnamte chu indonaa hruai luh an ni dâwn tih leh, Setana chu hneh a ni ang a, meidilah paih a ni ang tih hian chu hun chu a la thleng rih lo tih tichiangin an hriat phah bawk thin.

Mahse, Thupuan ziaktu tum leh ziah chhante ngun taka kan ngaihtuah chuan, Krista leh a hote chu kum sâng khat rorêla an awm chhûngin Setana chu phuar a ni ang tih hian, tuarna hun aiin zalenna hun chu ringtute hian kan hmang rei zâwk dâwn a. Chu hunah chuan tuarna thlentirtu Setana ngei pawh phuar a ni ang tih hi a hriattir tum chu niin a lang zawk.

Tin, Setana phuar chu thelh a ni ang a, hnamte chu bumin indonaah a hruai khawm ang a; mahse, Setana leh a hote

chu vân atanga mei leh kat tlain a tihlum vek ang tih hian, Setana thiltihtheihna avâng chuan mi thianghlimte riah hmun leh khaw duhawm (Pathian mite inpâwl-khawmna, kohhranho tihna a ni ang) chu hneh tumin bei mah se, hneh a hnehin Setana leh a hote chu tihboral vek an ni zâwk dâwn a ni.

Tichuan, Thupuan ziaka a lan dân ang ngau ngau hi chuan kum 1000 Krista hovin rorêlna a awm ang a, chumi chhung chuan Setana chu phuar a ni ang a. Chumi hnuah Setanan hun tlêm a nei leh ang a, hnamte a bum ang a. Chumi hnuah chuan chatuan ram chu a intan dâwn chauh angin a lang a. Mahse, a ziah tum aia a tawngka (figure) ngaih pawimawh zâwk hi a dik loh avângin, hetiang hian pawm ila, a hahdam zâwkin a lang :—

Johana hian hun hnuhnungah chuan Isua leh a mi thianghlimten thuneihna zawng zawng an chang ang a. Chutih hunah chuan Setana leh a hote chuan thiltihtheihna reng reng an nei tawh lo vang a, Setana chu chatuan atân phuar a ni ang a; Krista leh a hote erawh chu nunnaah

lutin, kumkhuain hnehtu an ni ang tih hi Thu puan bu ziaktu sawi tum ber niin a lang.

Mihring hun chhut dân leh Pathian hun chhut dân a inan lohzia Petera chuan hetiang hian a sawi. "Nimahsela, duh takte u, he thu kamkhat hi theihnghilh suh u, Lalpa ngaih chuan ni khat hi kum sâng khat ang a ni a, kum sâng khat pawh ni khat ang a ni tih hi," (II Pet. 3:8). Keini chuan kum sâng khat bible-in a tih chuan, kan kum hman ang sâng khat ni ngei turah kan ngai mai thin. Mahse, bible-in sawi lan a tum zâwk chu a hun rei turzia leh chu hun hlutzia a ni fo thin a ni.

A reng reng thuah ringtute hian Isua hova kum sâng khat chauh rorel hi kan tum a ni lo va, chatuana chênho hi kan tum leh beisei chu a ni zâwk. Amah pawhin chatuana a hnêna chêng turin min duh a, kan tân hmun a buaitsuih bawk a (John 14:3).

Tun laia thi lovâ kum sâng lal rama luh tumtute leh, Isua hova kum sangkhat he leia rorel tuma phe pheho hi an rin dan tak tak han zawh chuan chian lohna riau

an nei. Ṭhenkhat rin dân chuan Israel-ten kum sâng rorel hi Jerusalemah an hmang ang a, chumi chhung chuan taksa tlannaa lutten kum sâng lal ram Mizoramah hian kan lo hmang ve dâwn a ni an ti a. Ṭhenkhat chuan, kum sang rorêl tih te, kum sâng lal ram tih te leh, Isua lo kal lehna leh Chatuan ram thute hi an thliar hrang thiam lo va, a ngaihna pawh an hre hek lo. Chuvângin, eng pawh lo thleng sela, an tel ve theihna tura an rin dân ang berin an awm tawp mai a; a sawi thlarau apiang an zui mai thin a ni. Ṭhenkhatin Paulan, 'keini nunga lo la awm rengate hi boruakah Lalpa hmuak turin anmahni rualin chhum zîngah te khian lak chhohvin kan awm ang' (I Thes. 4:17) a tih te hi kum sâng lal rama lut tur, thihna tem lova awm turte (taksa tlannaa lutte) sawinaah an ngai a. Mahse, Paula sawi tum nia lang chu Lal Isua lo kal huna mitthite thawhleh dan tur leh, nung dama lo la awm (ringtu) te awm dân tur a ni zâwk si.

Thupuan 20:4 thu hi a ngial a nganin pawm dâwn ta ni ila chuan, kut sang rorêlnaa tel tur a sawite chu Pathian thu avâng leh Isua Krista hriattirna thu avânga lutan-

te (martarte) thlarau leh, sakawlh leh a lem chibai buk lova, an chaleh emaw, an kutah emaw chhinchhiahna nei lote thlarau chauh an ni si a. Nung dama awm, thdanglamte an tel thu reng a lang lo. Tin, kum sâng rorel hi khawvelah ngei rel ni ta sela, chumi rual chuan kum sâng lel ram hmangtu an awm hrang dâwn tih bible-in a sawi bawk hek lo.

Chuvângin, bible-in a sawi tum leh a sawi chhan hre lo va, a tawngka rik dân ang ang pawm mai hi bible ziah chhan leh tum niin a lang lo. Mi tam tak, bible tanchhana hmang kalsual thinte tihdan a ni zâwk fo.

Chuvângin, hun hnuhnung thu hi tawngkam / sawi dân chi hrang hrang kum sang rorel, taksa tlanna, chatuan ram etc. tun bible in a sawi thin a. A rei tur zâwng pawh kum sâng khat, chatuan (tawp chin nei lo) ti tein a sawi bawk thin tih kan hre reng tur a ni.

Tin, taksa tlanna tih tawngkam hi Paulan a sawi chhuah dân han thlir chian chuan, Lal Isua lo kal thlenga nunga lo la awmte,

tihdanglama an awm tur thu sawina niin a lang lo va; khawvêl tawp huna Lal Isua ringtute leh, thil siam dangten, lungngaihna leh tahna kan kal pelh hun, chatuan lâwmna kan chen hun tur sawina niin a lang. Chu hun chu thil siamte pawhin an nghakhlel em em a. Fa kan nihna a famkıma kan chan hun tur a nih dâwn avângin, Paulan "Pathian fate Zalênna ıopui" tiin a vuah hial a ni.

Bung hmasa lama kan sawi tawh ang khan. Lal Isuan min chhandam hian kan thlarau chauh a chhandam lo va, kan rilru, kan thlarau, kan taksa, kan pumin min chhandım a. Mihring nihna pumpui a chhandım zâwk a ni. (I Thes 5 : 23).

Chuvângin, ringtu thi tawhte thlarau leh, an taksa thlânn awm chu nikin nia Lal Isuan a kaihthawh hunah chuan Lal Isua avânga kan chan tur, kan puma humhim hun chu kan tawng famkim tawh ang a. Pathian fa kan nih avânga thlarau hmahruai neitu (thlarau zâkhamna) kan nihna pawh a famkim tawh ang. He hun (Taksa tlanna tia Paula sawi) ah hian mi tute mah

a lut tur ruat lâwk an awm lo va, ringtu zawng zawngte chan tur a ni zawk.

Chuvângin, Lal Isua lo kal leh hmaa kum sâng lal ram emaw, kum sâng torel emaw lo tem lâwk inbeiseitute leh, chumi atâna inbuatsaihna avânga thil engemaw tih tula hriatna hi, tun laiin mi thenkhatin zirtirin sawi thin mah sela, beiseina dik lo a ni tih hriain, hêngah hian i in tibuai suh ang u.

Hetiang zirtirna hi, Lal Isua rin hi himna a ni a, chatuana a hnêna kan chêntheihna tur a ni tih Pathian thu tak awi loana atanga lo piang chhuak a ni fo thin. Lal Isua hi a lo kal ngei dâwn a, a lo kal hunah amah ringtute chu a hnêna kumkhuaa chhâwl turin a in la hruai dâwn a ni tih rin mai hi a hahdamtlak em em a. Chumi khûma zirtirna rang reng chu zirtirna dik lo, Lal Isua rinna thutlung dangaa thuthlung daaga pêkna a ni tawh lo.

ṬAWNGṬAI CHUNGCHANG THUA ZIRTIRNA

"Thlemnaa in luh loh nan inring rengin tawngtai rawh u" Matt. 26:41.

"Engkimah tawngtai leh dilin, lawmthu hril tel zelin, in duhnate chu Pathian hnenah hriattirin awm zawk rawh se" Philipi 4.6.

"Tawngtai fan fan ula, chumiah chuan lawmthu hril chungin ngaihven rawh u" Kol. 4:2.

Tun hnai tê aṭang khân ṭawngṭai chungchângah zirtirna danglam tak tichhuaktute kan ramah an awm tih kan hre ṭheuh âwm e. Hêngho zirtir dân leh sawi dân tlangpui chu hetiang hi a ni :—

Isua khan khawvel hun a hman tâwp dâwnah "Ka hmingin Pa hnenah in dîl ang; tin, keiin Pa hnênah ka ngen sak ang che u ka ti lova che u," tia a sawi ang khân, Pa leh Fapa leh Thlarau Thianghlim hun bi a lo kim khân, thlarauvin Pathian nihna famkim chu a ding ta a. Chu Pathianah chuan kan pianchhuahna kan hmuh avângin Isua hninga Pa hnêna dilna tur a awm tawh lo. Pathianah chuan Pathian nên inpâwlin amahah chuan kan awm reng tawh a nih hi. Chuvârgin, Isua a larg pha tawh lo reng reng.

Pathian ṭanpuina dil te, a malsâwmna dil te leh, a kaihhruaina beiseite hi Kristian te tih tâwk a ni e. Kristian chu [illegible] mai a ni a; Pathian be tura inserh thiang-hlim, a ṭanpuina an mamawh avânga a lo hawi te leh, an inkaihhruaina avânga lo an anmahniah Pathianin hna thawk thanin an ring a. Chumi avânga Isua hninga Pa hnêna dil thin an ni nghe nghe a. An dilna chuan Pathian chet leh chet loh thu-ah kawng ro su em emin an ring a. An thusawi malsâwm tur te, an fak hla sak malsâwm tur tein an dil tlut tlut thin a ni.

An dil avâng khân malsâwmna pawh hmu ngeiin an inring a. Malsâwmna an ngaihdân pawh an mamawh lam kawnga an hlawhtlinnaah an teh ber thin. An in-khâwm te hian an luh hlimin an ṭawngṭai a; an ṭan hnuah chairman a ṭawngṭai leh a, thubriltu a ṭawngṭai leh a. Chutia an dil tlut tlut chuan chhânin an awm ngei an beisei thin a ni.

Mahse, chutiang chu a ni tur a ni lo. Pathian hnên ata thu kan hmuh kan puan dâwnin, malsâwmna dil hran kher a ngai lo. Kha thu kha malsâwm saa pêk kan ni

tawh zâwk. Kan dil avânga hna thawk chak a, dil loh avânga thawk lo tur a ni chuang lo. A hnathawh dân tur ang tak thawk nghal mai tura Pathian hnêna thlen mai tur zâwk a ni. Fakna hlate pawh hi malsâwm sa ram atanga sak mai tur a ni a, dil avânga malsâwm sa loh malsâwm chawp tur engmah a awm lo. Malsâwmna Pathian chu kan chanpual a ni tawh zâwk a, malsâwmna famkim dawng chungin, malsâwm sa ramah kan chêng tawh zâwk a ni. Kan dil emaw, kan dil loh emawin awmzia a nei lo va, malsâwm famkima chêng reng kan ni zâwk. Tchuan, malsâwmna dil chu bansanin malsâwm famkim ramah chuan kan chawl tawh.

Kristianten tanpuitu an beisei Pathian nên chuan eng lai pawha awm dun reng, inthen lai reng nei lo, amahin ram a peka te kan ni a. Chuvângin, Isua hminga Pa hnêna dîl a ngai ve lo va; an dil ber Paah chuan kan awm tawh zâwk a ni, an ti a ni.

He zirtirnain a tum leh târlan ber chu Isua hminga thil dil (tawngtai) a ngâi tawh lo. An dil ber Pa nên chuan eng lai pawh-

in kan chêng dun tawh alâwm tih hi a ni a. Chutiang mi nia an inhriat avânga ṭawngṭai hi ngai ti lo an ni nghe nghe.

Awle, kan bible-a kan hmuh d n leh, he zirtirna hi a in ang lo hle tih chu kan hre ṭheuh awm e. Bible zirtirna leh kohhranin ṭawng.aina a kalpui d n tlângpui lo tarlang ila.

Presbyterian kohhran thurin No 9-na chuan hetiang hian min hrilh :—

"*Rungtu zawng zawng tih tur chu Kohhran mite inzawmkhawmnaa tel te, Krista sacrament leh a thil serh dang vawn that te, A dan zawm te,* **Tawngtai zel te,** *Lalpa Ni serh thianghlim te, Amah beho tura inkhawm te A thuhril ngaihthlak te, Pathian malsawmna an dawn ang zela pek ve thung te, anmahniho zingah leh mi zawng zawng zingah Krista nungchang ang tihlan te, Khawvel puma Krista ram tizau tura beih te, Ropui taka a lo kal lehna hun nghahte hi a ni,*" *tiin.*

Ṭawngṭaina thu hi Timothea hnêna Paula'n a sawi atang hian i lo zirho teh ang u— "Chutichuan, a tir berin thil dil

ṭawngṭaina te, ṭawngṭaina hrim hrim te, lâwmthu sawina te mi zawng zawng tân siam sak turin ka fuih a che" I Tim. 2:1.

1. **Lawmthu sawi tawngtaina :** Lâwmthu sawi ṭawngṭaina hi Pathian min venna leh kaihhruaina avânga lâwmthu sawina te, a malsâwmna kan dawn avânga lâwmthu sawina te, khawvêl leh a chhunga thil awm zawng zawng a siam avang leh, chung a thil siamte chuan amah an fak avânga lâwmthu sawina te, hriat theihna te, hmuh theihna te leh nunna te min pek avanga lâwmthu sawina te, kan châkkhai mamawh tinreng min pek avânga lâwmthu sawina te hi ringtute chuan kan nei ngei ngei tur a ni a. Pathian hnêna lâwmthu sawina tur hi ringtute chuan kan ngaih hle mai. Paula vekin, 'engkimah lâwmthu hril tel zelin' a tih ang khân, engkimah lâwmthu sawi tur kan ni. A hnêna lâwmthu sawi tur hre lo, a hming lamtu ni ve si ringtu a awm thein loh. A hming lamtu, a hnêna lâwmthu sawi ngai lote chu ramhuai an nih loh vek pawhin, milem betute an ni ṭhin.

2. **Thil dil tawngtai leh tawngtai sakna :** Thil dil ṭawngṭaina leh ṭawngṭai sakna hi ringtute tân chuan tihmakmawh a ni hial

âwm e. Amah Lal Isua ngeiin ama hmiêga dil turin min hrilh. (John 16 : 26) "Tih tak meuhvin, tih tak meuhvin ka hrilh a che u, Pa hnênah engpawh in dil chuan, keima hmingin ka pe ang che u. Tun thlengin ka hmingin engmah in la dil lo; dil rawh u, tichuan in hmu ang, in lawm a kimna turin" Johana 16 : 23—24. Mihring hian kan mamawhte keimahnina kan inpein, kan duh ang angin thil kan ti tuei lo. Tin, amah (Pathian) chu thlarauva kan hnêna a cuca avângin Pathian tih theih leh nihna ang ang kan titheiin kan ni thei bawk hek lo. Leia awm mihring, na thei. rilâm thei leh hrehawm tinrengten a tlakbuak theihte kan ni. Hun tha len ei leh in tur te, silh leh fen tur te, hriatna leh finna te leh, engkim mai Pathian hnên atanga englai pawha mamawhtute kan ni bawk.

Chung kan mamawhte neitu Pathian hnenah chuan, kan mamawhte chu thlenin kan dil thin tur a ni. Pathian hnena tawngtai nachâng hre lo leh, a hnêna thil dil ngai lotu chuan, malsâwmna a dawnte pawh Pathian hnên atanga a hmuh a nihzia leh, a petu Pathian hnêna lâwmthu sawi tur a nihzia pawh a inhre ngai lo vang.

Chuvângin, a hnêna thil dil hi a hnêna lâwmthu sawina nên a inzawm tlat a ni.

Beidawng lova a hnêna ṭawngṭai tlattute chu pekin an awm ngei ṭhin tih Lal Isua thusawite hian min hriattir :—

1. Ṭhiandun chhangper indil, a dil ngut ngut avânga pek a nih thuah Luka 11: 5—8. A diltu hnêna pek tiamtu Lal Isua ringtute kan nih avângin a hnênah kan mamawh tinreng kan thlen ang a; anin min lo pe ang.
2. Mahni mamawh leh pawimawh chauh ni lovin, mi dangte tan pawh dil saktu nih a ngai bawk. Chutiang mite dilna chu chhanin a awm ṭhin—

(a) Jaira fanu thi tawh chu Jaira ngenna avângin Lal Isuan a tihdam sak leh Luka 8:40ff.

(b) Zeng pakhat, a ṭhianten a khum chawpa Isua hnêna an zâwn, in chung lam aṭanga an thlak kha Lal Isuan a lo tidam Luka 5 : 17f.

(c) Sipai za hotu bawih thi tawh chu, Sipai za hotu ngenna avângin Isuan a tidam leh Matt 5 : 5f.

(d) Petera chu thi turin Herodan tân inah a khung a. A thih dâwn ni thlen hma zânah ringtute chu Marka nu. Mari inah ṭhahnem ngâi takin an ṭawngṭai a; chawplehchilhin an ṭawngṭaina chu chhâna awmin, Petera chu tân in ata Pathianin a vântirhkoh hmangin a hruaichhuak Tirh 12: 1—17.

Chutichuan, ringtute hian keimahni mamawh chauh ni lovin, mi dangte mamawh pawh Pathian hnêna thlen fo ṭhin hi kan tih tur dik tak a ni a; tih tak zeta Pathian hnêna ṭawngṭaina chu chhân lohvin a awm ngai lo.

3. **Tawngtai hrim hrim** : Ṭawngṭaina hrim hrim hi ringtute tih tur a ni bawk. Pathian hnêna ṭawngṭaina hi ringtuten chakna (thâwkna) kan lakna ber a ni a; Pathian nena kan inpâwlna a ni bawk. Chuvângin, Pathian pâwl fo ṭhin mi nih kan duh chuan a hnêna ṭawngṭai ṭhin mi kan ni tur a ni.

Lâwmthu sawina leh dilna bâkah amah nêna inpâwlna neih duh avânga ṭawngṭai hi Paulan 'ṭawngṭaina hrim hrim' tia a sawi hi a nih a rinawm a. Hei hian thil dil te, lâwmthu sawina te leh, thu phung sawia

ṭawngṭaina te a huam tel ṭhei vek bawk ang. A awmzia chu tum bik teh run nei lem lova Pathian pâwl duh vâng hrim hrima ṭawngṭaina a nih chu.

Mamawh bik kan neih chêng chauha Pathian hnêna ṭawngṭai hin ringtu nih chu a harsa lo mai thei. Mahse, Pathian pâwl duhna avâng liau liauva ṭawngṭai ṭhin mi nih erawh chu a harsa hle thung si. Thatchhiat chhuanlam siama ṭawngṭai ṭul ti lo pâwl an lo chhuak ta pawh hi, mihring kan chak lohzia ngaihtuah chuan a âwmna lai a awm thei. Mahse, Pathian duhzâwng leh tum dân bible zirtirna erawh chu ṭawngṭai fan fan zel hi a ni.

Mi ṭhenkhatin, 'kan nun pumpui hi ṭawngṭaina nun a ni reng tawh alâwm. A hrana Pathian hnêna ṭawngṭaina neih a ṭul chuang lo. Khawlaia kan kal lai te, Biak ina mi thusawi kan ngaihthlâk lai te, hna kan thawh bawrh bawrh laite pawhin Pathian pâwlin amah nên kan cheng dun thei tho alâwm. Chutiang nei thei ve loten a bika ṭawngṭai an sawi pawimawh hi, mi chak lote thiltih leh thusawi a ni' tiin an sawi bawk ṭhin.

Hetianga zirtir thintute hi mahni inbum, an thatchhiat leh dawngdah inthup mawi tumtute an ni so thin. Pathian pâwlna hêna hnathawh len thiltih châng chu ringtute hian kan nei ngei thin. Mahse, chutiang hun chu englai pawhin kan nei thei lo. Chak lo tak leh chau taka awm chângte, tui lo taka tawngtai châng te kan nei thin a. A chang chuan tui taka tawng tai hun te pawh a lo chhuak leh bawk thin. Tui lo chung leh, peih mang lo chung te, phur tak leh tui taka tawngtaichângte nei mah ila, eng hunah pawh tawngtai hi ringtute tih tur a ni tih hriain a hnênah i tawngtai tlat thin ang u.

Chutichuan, Pathianin kan mamawh leh duhte min pe thei a, a hnêna diltute chu hlawhchhamin a awmtir ngai lo tih hriain a hnênah i tawngtai thin ang u; chutianga ti zêl turin nitin infuih thar zêl hi ringtu tinte bat tlat chu a ni.

Tawngtai dan kalhmang : Kan tawngtaiin, kan tawngtai chhan te, dilna kan thlena mizia te, kan tawngtai laia kan lan dan te, kan rilru put dân te kan uluk hle tur a ni a. Chuta tâna kan hriat turte lo tarlang ila :—

1. Kan ṭawngṭaiin kan aia engkim hre chiangtu hnênah kan ṭawngṭai a ni tih hriat reng tur a ni. Mi ṭhenkhat chuan, engmah hre lo leh, hrilh hriat chawp ngai hnêna ṭawngṭai ni ang hrimin ṭawngṭai hla kan chham ṭhin. Kan dil hma pawha kan mamawh engkim lo hre lâwk sa vektu hnena ṭawngṭai kan nih avangin, a hnêna thu kan sawiin zah takin, fain a pa hnênah a mamawh a dil anga ṭawngkam hman tur a ni. Hrilh titih, order (thu pe) ang deuh tein Pathian hi dawr tur a ni lo va; inngaitlawm leh thuhnuairawlh takin a hnênah kan mamawh chu kan thlen zâwk tur a ni. Matt. 6:5—7.

2. Pathian hnênah dilin, amah ngei biak tur a ni bawk. Mi ṭhenkhat ṭawngṭai dân hi chu ṭawngṭai nge an niha thusawi tih hriat a har hle. Kan ṭawngṭai ri hretu, kan mihring puite hnêna thusawi paha ṭawngṭaina hun hmam hi chîn loh tawp tur a ni. Ama hnên ngeiah kan mamawhte chu kan thlenin kan sawi zawk tur a ni. Dilna pawh ni lo, ṭawngṭaina anga chham ni chiah si lo, thuphung sawina ang hrim hrima ṭawngṭai te hi kan biak Pathian hnena thusawina aiin, kan mihring puite hnêna thusawi kan

ang zawk thin: chuvângin amah ngei biain kan ṭawngṭai thin tur a ni. Matt. 6:7

3. Kan thil dilte chiang takin kan hre tur a ni. Ṭawngṭaituin a ṭawngṭai tui avângin a thil dil hre mumal mang lovin a awm thei a; tin, a dil turte hre lâwk lem lovin, a ṭawngṭai laiin a kâ aṭangin emaw a thinlung aṭangin emaw dilna leh ṭawngṭai hla a lo chhuak thei bawk. Hetianga mi an awm hi thil sual chu a ni lo. Tin, hetiang mite hi 'thlaraua khat' niin mi thenkhat chuan kan hre thin. Mahse, hetih lai hun hi thlaruva kan pian hlim, naupang zia a ni zâwkin a lang. Chuvangin, ringtu puitling chuan, Pathian hnêna a mamawh a dilte chu chiang takin a hriain, a dila pawh chu a ngaihven zui tur a ni. (Ngaihven tih hi fiah anga ngaih tur a ni lo; Pathian hnêna kan dîl, chhânna lo thleng thin ngaihven a ni.)

4. Ringhlel hauh lova ṭawngṭai tur a ni. Lal Isuan, "Chuvângin ka ti a che u, engkim in ṭawngṭaia in dîl apiang chu hmu tawhah inngai ula; tichuan in hmu ang" (Marka 11:24) a ti a. Min pe dâwn nge dâwn lo tia dilna chu ringhlelṭu ṭawngṭaina a ni thin. Engkim titheitu Pathian hnêna

ṭawngṭai kan ni tih inhriaa diltu chuan, rinhlelhna reng nei lovin a dil ṭhin.

5. Tih tak meuhin kan ṭawng'ai tur a ni. Kan ṭawngṭai laiin kan taksa chetzia te, awmdânte kan uluk em em tur a ni. Bawp khawkherh chung leh ke tiphu tiphu chunga ṭawngṭai te, bân ṭhutthleng nghenchhan chunga dah chin te leh, taksa uluk lo tak chunga ṭawngṭai laia awm tur a ni lo. Tute pawhin min rawn hmu sela, Pathian bia, a hnêna ṭawngṭai kan nih an hriat tur leh, kan lan dân chuan thinlung leh tih takzetin kan ṭawngṭai a ni tih a tilang tur a ni. Tin, mahni ṭulna len châkna avâng chauha ṭawngṭai tur a ni lo va, mi dangte mamawhna leh ṭulna avâng pawhin, châk lo leh peih lo chung chung pawhin kan ṭawngṭai ṭhin tur a ni. Ṭawngṭaitu chuan, he thu hi a hre reng tur a ni. "Lalpa i Pathian chu i thinlung zawng zawngin, i thlarau zawng zawngin, i chakna zawng zawngin i hmangaih tur a ni" Luka 10 : 27. "Pathian chu thlarau a ni; a chibai buktuten thlarau leh tihtak zetin chibai an buk tur a ni" John 4 : 24.

KHAIKHINNA

1. Tun laia tawngtai tul ti loho leh keini ringtute (Kristian-te) hi kan innghahna leh inhriat dân a inang lo va; chuvang-in tawngtaina chungchânga kan zirtirna pawh inâng ziazâng chi a ni lo tih hriat reng tur a ni.

2. Tawngtai tul ti lo pâwl hian Pathianin Pathiana a dinte niin an inhria a. Keini ringtute erawh chuan Pathianin a Fapa Isua Kristaa faa a siam (Adopted son) niin kan inngai.

3. Anni hovin, Isua hminga thil dil leh tawngtai tul tawh lo an ti a; tin, Pathian chu a hrana biak emaw, Isua kaltlanga a hnêna thil dil emaw pawh ngai lo va, amah nên englai pawha chengho tawha an inngaih laiin, keinin, Pathian chu kan hnênah thlarau thianghlimin a lo chêng a; tichuan, thlarauva amah nen inpâwlin, a hnênah kan mamawh eng-kim, Isua hminga dil tur niin kan inngai.

4. Anni hovin, engkim hi malsâwm sa a ni tawh alawm tiin, dil vânga thil engmah danglam tur awm tawh chuang lovin an ngai a. Keini chuan, Pathianin a hnêna dilna chu a chhân ṭhin avângin, kan mamawh leh duhte chu a hnênah thlenin, malsâwmna tinreng min pe ṭhin niin kan ngai.

THILPEK CHUNGCHANGA ZIRTIRNA

"I sumin Lalpa chawimawi la,
I thil to pung hmasa ber zawng zawngte nen;
Tichuan i buh in chu a lo khat liam ang a,
I sawrkhur uaiin tharin a luang liam ang."
Thuf 3:9

Zirtirna dik lo zirtir thinte leh, pâwltê nau thenkhat hian, Pathian hnêna thilpek chungchâng thu hi pâwl zawn nân a ni lo zâwngin an sawi thin. "Mahni mihring puite pawh hmangaih thei si lovin, Pathian hnênah thit ka pê lo tih ve hi engmah a sawt chuang lo. Pathianin a fapa Krista chu khawvêl tân a pe a. Khawvêl zawng zawng hi Krista lalna ram a ni tawh alâwm. Chuvângin, a ram tizau tura thawhlâwm thawhte hi a tul tawh lo," lo titute; "Thawhlâwm hi Pastor te leh Upate tihlâwmna mai mai a ni. Kan thawhlâwm thawh hian Pathian lamah hnembnâna pakhat mah a nei lo. Tuna Mizoram kohhrante hi rinna nungin ke an pen tawh lo va, an thawhlâwm (sum) ringawt an âtchilh tawh," tia hmun tina tlângau thin pawh an awm ta.

Kohhran chhûnga mi thenkhat pawhin thawhlâwm kan thawh chhan leh, Pathian

thuin engtinnge thawhlâwm chungchang a sawi tih pawh chhut lem lovin, mite tih dân a nih avâng leh, thawh lo nih hreh vâng tein thawhlâwm kan thawh ṭhin niin a lang a. Mi ṭhenkhat erawh chuan 'thawhlâwm tih reng mai, kohhranin sum hman sen loh a nei alâwm; enga tân nge thawhlâwm an la tih ṭo. Ei rukah leh intih ropui an duh vâng chauhin thawhlâwm thawh ṭhatzia an sawi a, mi rethei zâwkte sumin an inti milian maj mai a ni. Kei zawng, Pathian thu ka awi phawt chuan, thawhlâwm hi thawh lo mah ila, chhandam ka ni tho tho ang,' an ti a. Ṭhenkhat chuan, thawhlâwm hi 'ka rilrua lo lang ang angin ka thawh mai ṭhin; phal lo chunga thawh turin Pathianin min ti lo va, ui chunga pêk ai chuan phal tawk pêk hi Pathian a lâwm zâwk,' an lo ti bawk a. Tichuan, thawhlâwm (Pathian hnêna thilpêk) chungchângah hian kan lungrual lovin, kan pheikhai pawh a rual lo hle.

Kan naupan laiin, kan khuaa thubriltu pakhat lo kal chuan Mizo Synod-in thawhlâwm thawh hun tur a siam tamzia a sawi a. "Buhfai ṭham an ti a, damdawi in tâna thawh tur an ti a, Khawvêl sande sikul ni

thawhlâwm, etc. tiin kum khat chhung a thawhlâwm thawh tur tamzia sawiin ; . l in sawichhiat nân leh pâwl zawn nân t . . taka a hman avângin, Presbyterien ko . . chu mi tam takin an chhuah san. M . . e, chu an telna kohhran ngei pawa chu tan- ah chu n thawhlâwm lova khawsak theih a nih lohzia hriau, uar taki an kohhran mite thawhlâwm thawh tura phutte an ni ta.

Awle, Pathian hnêna thilpêk (thawh- lâwm) chungchâng thu bible atangin i lo zirho teh ang u :—

1. Sawma pakhat : Pathianin Israel fate hnêna hetiang hian sâwma pakhat a phut thu kan hmu :

i. An thlai thar atangin : Kum tinin in lo- va thlai thar zawng zawng sâwma pakhat in tihrang ngei tur a ni. Lalpa in Pathian tin nachâng in lo hriat theih nân sâwma pa- khat in buh te, in uain te, in hriak te leh in bawng rual leh in berâm rual zinga piang hmasa ber te chu Lalpa in Pathian hmaah, a hming awmna tûra a la ruat turah chuan in ei tûr a ni. (Deut. 14 : 22, 23.)

ii. Puithiam, Levia chite rawngbawlna hnaa an inpumpek theih nan: Number 18 : 21 atanga kan chhiar chuan Puithiam Levia chite chuan, rawngbâwl hnaa an inpumpek theih nân Israel fate sâwma pakhat zawng zawng chu an chanpual a nih thu kan hmu. Tin, Israel fate hnên atanga sâwma pakhat an dawn atanga sâwma pakhat vêk chu then thilhlan atân Levia-ho chuan Lalpa hnênah an pe let leh tur a ni bawk.

iii. Pathian rinawmzia an hriat theih nan: Israel faten Pathian dân thuthlung bawhchhia-in sâwma pakhat an pe lo va; tichuan an kut hnathawhah hlâwkna reng reng an hmu thei ta lo va; An grep-te chu a hlamtla (a senlaia riral zo) a, an lova thlaite pawh a zuva zo bawk a. Pathian chuan, ka chanpual sâwma pakhat hi min pe ula. tichuan, in tân vân tukverhte ka hâwng ang a, malsâwmna dawn sen loh khawp ka vûr ang che u. Chuti ni lova ka ta in ruk zêl chuan, anchhia chu in chungah a awm reng (anchhelawh in ni ta) a ti (Mal.3:6—12).

Tichuan, sawma pakhat chu Lalpa pual liau liau a ni a; miin a pek loh chuan Pathian chanpual a ru tiin bible chuan min hrilh hial a. Tin, sâwma pakhat chu Tem-

ple enkawltu puithiamte chanpual atân a ni a. Sâwma pakhat miin an pêk ṭhin chuan Lalpa ṭih nachâng a hre dawn bawk tih bible-in min hrilh.

Thuthlung tharah hian sâwma pakhat pêk chungchâng thu sawina kan hmuh chu Lal Isuan Pharisai a hau thuah hian a ni a. Pudinna te, mohuri te, zira te chu sâwmah pakhat in pe ṭhin a, dân thu pawimawh zâwk fe'na te, khawngaihna te, rinawmna te chu in ngaihthah si ṭhin; nimahsela, chung chu asin in tih tur ni, a dangte chu tih ṭhulh chuang lovin (Matt.23:23). Heta kan Lal Isuan Pharisaite a hauh hian sâwma pakhat an pêk hi a hua niin a lang lo. A huat zâwk chu an pêk dân rilru kha a ni zâwk. Thilpêk petute pêk dân rilru siam ṭhat hi Pathian thil tum a ni fo ṭhin. Miin Pathian thupêk Sâwma pakhat chu a pe ngei tur a ni a. Mahse, a petu chuan a pek avângin ṭha ta lua leh mi dangte chunga chapo nân a hmang tur a ni lo. Khawngaihna te, rinawmna te, felna leh dân ṭhate tih loh phah nân an hman chuan, a thilpêk avâng ngawt chuan thiamchanna a hmu chuang hauh dâwn lo a ni.

Heta kan chhinchhiah atana ṭha chu Sawma pakhat hi Pathianin nihringte hnenah a phut tlat a, pelotu chuan Pathian ta a ru a; petu chuan riiru thianghlim takin a pe tur a ni tih hi a ni.

Tin, thuthlung hluia sâwma pakhat kha Puithiamhote intuam hlawmna atâna hman tur a ni angin, thuthlung thara sâwma pakhat pawh hi puithiam (Pastor etc) te tuamhlawmna tûr leh, kohhran mamawh atâna hman tur a nih lohna bik tur a awm lo. Mi ṭhenkhatin 'Pastor hlawh mai mai tur atan thawhlawm ka thawh phal lo; mi retheite hnênah pe ila a hlâwk zâwk' tiin thiam takin thawhlawm an thawh hreh/ii avângin an sawi ṭhin. Mahse, sâwma pakhat hi kan phal emaw phal lo emaw Pathian ta a ni hrim hrim a, mi in a pek loh chuan Pathian ta a rû a, phal taka petu erawh chu Pathianin mal a sâwm ṭhin tih hriatchian a va ṭul em.

Pathian ram thawhlâwm kan pêk dâwn apiangin, a petu Lalpan, a hnênah pe let leh tura thupêk avânga pe/thawh kan ni tih in hria ila, kan thinlunga kan phal tawk ni lovin, ṭul kan tih vang pawh ni

lovin, Pathian thupêk a nih avânga thawh, pe ter kan ni tih i hre reng ang u.

2. Pathian hnen atanga kan dawn ang zela pêk tur : Mi... dâwng tam emaw, a dâwng tlem emaw, a dâwn atanga sâwma pakhat chu Pathian chanvo a nih hrim hrim thu kan hre tawh a. Tuna kan luh-khung leh tur hi erawh chu, sâwma pakhat bâk, Pathian malsâwmna kan dawn ang zêla phal taka Pathian hnêna pêk let len thu a ni thung. Hei hian mi rethei tâna thil pêk te, biak in tâna thil pêk te leh thil pêk dang dangte a huam ta vek a ni.

Israel fate chu Pathianin a biak in thianghlim sakna atân thil pêk pe turin a phût a (Exodus 35:4--29). Tin, Pathian hnên ata an dawn ang zêlin a hnêna pe let leh tura hriattir an ni bawk Deut. 15:14). Chu chauh a ni lo. an ran vulh vêngin a piang hmasa ber pawh Lalpa tana pêk tur a ni (Deut. 15:19ff)

Thuthlung thar êngah pawh Makedonia rama miten tâm tanpui nân an thil neihte phal takin an pe a. Chu chauh ni lovin, mi thianghlimte (rawngbâwltute) chhawm-dâwlna tur thawhlâwm pawh thahnemngai

takin an thawh thin tih Paulan a sawi. (II Korinth 8 leh 9).

Lal Isua chuan, 'Pe rawh u, tichuan pêkin in awm ang; thahnem ngai taka teh u, beng muk a, sawi muk a, liam zawih zawihin, in malchungah an pe ang che u. In tehna ngai bawkin an teh sak leh dâwn si chu u a" (Luka 6 : 38) a ti a ni. Hetah hian petu chu pek let lehin a awm ang; a pek ang zêla pek a ni ang tih hi Lal Isua sawi lan tum a ang hle mai.

Thilpêk chungchânga chhinchhiah atân a tha chu Luka 21 : 1—4 thua Hmeithai pachhe têin a neih chhun, a intun nunna tur a pek thua Lal Isua thusawi hi a ni. Ui lova, neih ang anga Pathian hnêna thilpêk petute chungah chuan Pathian a lâwm thin a ni. Pêk tam lam ni lovin, malsâwmna kan dawn atanga thilpêk pe thin tute kan nih chu in kan chungah Lalpa a lâwm thin. (Malsâwmna an dawn anga thilpêk pe thintute chu an thawh tlêm lo).

Thilpêk chungchânga ngaihdân inang lo fo chu, ui chunga pêk a tha tho tih ngaihdân leh, a tha lo tih ngaihdân hi a ni. Paulan, "Mi tinin ui chunga pe lovin,

pêk loh theih loh anga ngaia pe hek lovin, an thinlunga an tum ang zêlin pe theuh rawh se; Pathian chuan hlim taka petu a ni a hmangaih ni" (II Kor 9 : 7) tia a sawi avâng hian mi tam tak chuan thilpêk chungchângah petu rilru a pawimawh ber niin an hriat phah a. Thilpêk an pêk dâwnin an thinlunga lang ang ang an pe mai thin a ni.

Thenkhat chuan, 'ka thinlungah a lang lo' tiin thilpêk an pe ngai lo va; a tulzia mi sawi hre mih se, an talent dawn a nih ve loh thuin an hnial tlat thin a ni. Pathianin phal tâwk nge a phut, malsâwmna kan dawn ang zêla pe turin tih zawhna hi zâwtin, 'ka thinlungah thawh tulna a lang lo' tia thawhlâwm thawh ngai lo leh, a malsawmna an dawn anga thawh ngai lote hi inngaihtuah harh turin tan lak a va tul em.

Pathian tana thilpêk pe thintute chuan, Pathianin a fapa pawh ui lovin min pe a; chuvangin, a hnênah kan thil neihte ui chung chung pawhin kan pe ve tur a ni dawn lawm ni ? Mihringin kan phal tawk hi chu a tlem hle thin. Pathian min hmangaih zia leh kan tâna a inpêk nasatzia ngaih-

tuahin, a **hnênah** kan engkim hi ui lova pe tur **zawk kan** ni. Hmangaihna avang chuan **engmah** hi uihawm a awm thei tak tak lo. **Kan ui** viauna te lakah chuan hmangaihna **kan** tlachham hle tihna a ni thin. Pathian **hi kan** hmangaih tak tak a nih chuan a **hnênah** ui engmah kan nei lo vang. Pathian **hnêna** thilpêk harsa kan ti viau a nih chuan Pathian kan hmangaihna a tlêm hle a ni tih hria a, amah hmangaih deuh deuh tura tan lak tur a ni zawk.

Tih tak takah chuan, 'ka ta' tia kan kawmpui hi kan ta a ni tak meuh em ni? A ta kan kawl hawh a ni zâwk lâwm ni? Hêng, sum leh thil dang te hi kan tihtheih avânga hmu kan ni tak meuh êm, han chhut chiang teh? Damna kan neih avângin hna thawk theiin kan awm a. Kan thawh theih avângin ei leh bar tur te, silh leh fen leh sum leh pai kan nei a ni si a. Chung zawng zawng chu mihringin kan tihtheih avâng liau liauva kan neih nge, tihtheihna min petu avânga kan neih le?

Pathianin, ni êng te, hun tha te, nunna te, damna te, hna thawhna tur te, thawk thei tura ngaihtuah theihna te min pek avang

chauhin kan thawkin, kan ciin kan bar a ni zawk asin. Chuvangin, engmah hi 'kan ta' a ni tak tak lo va, Pathian ta kan hawh, a hnen atanga kan dawn a ni vek zawk a ni. Chuvangin, a hnenah hian ni thei kan ni lo va, pe ngei tur kan ni zâwk. Dik tak chuan, 'ka pe' kan tih pawh hi, kan pe tak tak ni lovin, a ta chu a hnênah kan hlân let leh mai zâwk a ni. Pathianin, kei-ni mihring, mi rinawm lo leh ruk hmangte hnêna thil tam tak min kawltir phal hi Pathian thatzia leh thil phalzia lantirtu a va ni em. Hengte hi 'ka kawm pui e' lo tih chi a ni lo. Mahni ta pawh ni lo, lo kawmpuitu chu 'mi â' a nih loh vek pawhin 'mi sual' a ni thin.

Pathian hnêna thilpek chungchângah hian kan sualzia leh âtzia a lang chiang hle mai. Kan ui loh tur leh kan kawl loh tur hi vawi engzat lo kawmpui hlawm tak ang i maw? mahni inbilchian a tul hle mai. Chuvângin, Pathianin, malsawmna tinreng min vur avâng hian a tân engmah ui lovin kan pe let leh tur a ni; ui chung pawha Pathian ram tâna thilpek petute chu

Pathianin malsâwmna tinrengin mal a sâwm thin.

Sâwma pakhat pe thinte hian, sawma pakhat an pek avânga an retheih phah thu an sawi ka la hre hauh lo va, an inchhir lohzia leh an lâwm zâwk thu erawh chu mi tam takin an sawi ka hre tawh. Tin, chutiang mite chu fanau leh sum leh paiah pawh malsâwmna an dawngin ka hre bawk.

Sâwma pakhat phal taka petute bawk hian, mi retheite tanpui nan te, kohhran mamawh dang atan te thilpek an pe a; an pek avanga an retheih phah thu reng an sawi ngai lo va, an lâwm zawk thu leh malsawmna an dawn thu hi an kâ atanga ri chhuak chu a ni zawk fo thin.

Thilpek pe ngai lo leh, mite tanpui ngai lotute hi mi vannei tak tak chu an awm tho mai. Mahse, an rilru lam erawh chu khawvel duhâmna leh san duhnain a tihah hle thung a. An sum leh paiin hlimna a pe lo va, lungngaihna leh duh khawp lohna fei zumin a chhun fo thin a ni. Chu vângin, hêng Pathian thute hi a takin mi-

hringte chungah kan dam lai ngei pawh hian kan tél thin niin a lang :—

"Semdarh chu pun lehzualna a ni a,
Mimawh táwk aliam kawmpui chu thakranna a ni.
Mi thilphal nunna chu tihthauvin a awm ang a.
Tui leih thintu chuan mahni pawh a inleih a ni" Thuf 11 : 24, 25.

"Mi rethei khawngaih chuan Lalpa a puktir a ni a,
A thiltih that chu a rul ang" Thuf 19 : 17

Mahni in en let nan :

"Sum hi a tirah deh chhuah thuai theih niah sela,
A tawpah malsâwmna a ni kher lo vang:...
Pathian tân thil pe turin intiam thut suh.
I inchhir leh dah ang e" Thuf 20 : 21, 25,

"I chhang paih la tui chûngah chuan.
I hmu leh dâwn si, ni rei hnuah.
Chan tur pe la, mi pasarih, pariat hnênah.
I hre si lo, lei chungah hian thil tha lo, lo tla tur chu" Thuhriltu 11:1,2.

"Leia sûlrûl leh tuiêkin a ei chhiat theihnaah, rukrûten an reh pawha an ruknaah hian, in tân rote khâwl khawm suh u; vânah sûlrûl leh tuiêkin a ei chhiat lohnaah, rukrûten an reh pawha an ruk bêk lohnaah chuan, in tân rote khawl khâwm zâwk rawh u, i ro awmna apiangah i rilru pawh a awm ang" Matt. 6:19—21.

Printed at the Gosen Press, Aizawl. C—2000.